

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

Alapította:

XX. ÉVFOLYAM

RAVASZ LÁSZLÓ

1938. 6. SZÁM.

TARTALOM:

Prédikáció-vázlatok. (I. L.)

Relatív és egzisztenciális döntés. (Kozma Tibor.)

**Kanaáni nyelv és modern exegézis.
(Dr. K. Tompa Arthur.)**

Irodalom. *A Református Keresztyén Imádságos Könyve.*

**SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:
DR. IMRE LAJOS, DR. TAVASZY SÁNDOR**

Felelős szerkesztő: DR. IMRE LAJOS
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Cluj, Calea Marechal Foch 38. Ref. Theologia

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre . . . . . 120 Lei
Egyes szám ára . . . . . 12 Lei

Megjelent!

Megjelent!

Dr. MAKKAI SÁNDOR:

Az egyház missziói munkája

című, közel 400 oldalas, négy részből álló hatalmas mű az egyház külső és belső tevékenységeiről. A magyar protestáns teológiai irodalomban ez az első ilyen értelmű, minden kérdésre kiterjedő rendszeres missziói teológia. Magának az Egyháznak élő, organikus személyiségéből fejti ki a lelkipásztorkodás, a gyülekezeti munka és a külmisszió összes problémáit és azok mai értelmű megoldását.

A mű a lelkipásztori pályára készülő teológus ifjúságnak csak úgy, mint a már munkában álló lelkipásztoroknak, sőt minden öntudatosságra törekvő egyháztagnak nélkülözhetetlen irányítója, tanítója és segítője.

A könyv ára 320 Lei. Megrendelhető a Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt. Könyvterjesztő Osztályánál, Cluj, Str. Baron L. Pop 5.

Ritka alkalom!

20 kötet Révai Lexikon, komplett, használt	4000 Lei
20 kötet Révai Lexikon, komplett, új	6000 „
18 kötet Pallas Lexikon, komplett .	1500 „
18 kötet Tolnai Lexikon, komplett .	1100 „
110 kötet Jókai összes munkái	6500
10 kötet Szilágyi: A magyar nemzet története	1500 „
12 kötet Márki: Képes világtörténet .	1500 „
1 kötet Ady összes költeményei	158 „

Kaphatók: KIRÁLY JÁNOS könyvkereskedésében, Cluj, Piața Unirii, vagy az Ifjú Erdély Iratkeresztésénél, Ref. Theologia.

Megjelent!

Megjelent!

Magyar verseskönyv

Tartalmazza a magyar költészet legnagyobbjainak versremekeit.
Terjedelme 80 oldal. Összeállította: VITA ZSIGMOND.

Ára 14 Lei.

JOH. VAL. ANDREÁ:

Az Ur jámbor szolgálja

című, 1619-ben megjelent, a lelkipásztori élet és hivatás felfogására vonatkozó verses műve *Dr. Makkai Sándor* művészi fordításában.

Megrendelhetők az „Ifjú” kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

Az elindulás.

Csel. 13 : 6—12.

Ez a történet az első azok közül, amelyek a Pál térítői útjából a bibliában fel vannak jegyezve. Alig hogy elindulnak; a legelső lépésnél találkoznak az ellenséggel, amely az igehirdetés munkáját meg akarja semmisíteni. Még sokszor fog Pál ilyenekkel találkozni, mint ahogyan Isten Igéje mindig ellenséggel találkozik a világban.

1. Ez az ellenség a hamis próféta. A Sátán eszköze ez, aki Isten ügyét meg akarja semmisíteni a világon. Azért mondja Pál : nem test és vér ellen vagyon tusakodásunk, hanem a gonoszság hatalmai ellen. A hamis próféta munkája abban áll, hogy ellenkezik Isten Igéjével. Nem kívül kell tehát az evangélium ellenségeit keresni, hanem belül, a magunk életében és lelkében, mert emberi szívek azok, amelyeket a Sátán megejt és Isten ellen támaszt. Milyen alázatosságra int ez bennünket és milyen önvizsgálatra magunkkal szemben.

2. A munka, amelyet a hamis próféta végez abban áll, hogy a hívőket elfordítja a hittől, mint a helytartót elfordítani igyekezett ez az Elimás. Ezért veszedelmes minden emberi találmány és hamisság, mert a legfontosabb és legdrágább dologban okoz kárt a mi hitünkben. Ma is így akar a Sátán elfordítani az igaz hittől bennünket, különböző módokon, de mindegyikkel arra törekszik, hogy megszűnjünk Istenre helyezni életünket.

3. De mikor Isten megszólal, akkor a hamis próféta elveszti az utat. Maga bizonytalanná válik. Minden emberi beszéd és vélemény mértéke Isten beszéde, ez imegfoszt az igazság látszatától, ez ingataggá teszi azt, aki nem benne bizik. De azért kell Isten beszédét hallgatni engedelmesen és hinni annak, mert ez a mi életünk szilárd alapja.

A kegyelem által tartatunk meg.

Csel. 15 : 7—11.

Ez a rész abból a beszédből van véve, amit Péter mondott az apostolok első gyűlésén Jeruzsálemben. A kérdés az volt, hogy

* Augusztusban egy vasárnap külmisziói nap, a vázlatot erre l. A ref. lelkipásztor kézikönyve 220. lapján,

hajó a tanítványokkal együtt. De Isten szól és az igaz. Ezt kell hallgatni, nézni az Ő jelenléte jeleit, megérteni és meghallani szavát a viharban, a háborúságban, a kétségek között. Ő itt van. Mindenkiben velünk van. Krisztusban van velünk. Krisztus életünk és egyházunk őre, Feje. Velünk van az Úr!

Az imádkozás szükségége.

I. Tim. 2 : 1—7.

1. A keresztyén embernek imádkoznia kell mindenkéért. Ez az, amit minden ember megtehet és meg kell tennie. Mindenkiért, aki a mi életünket igazgatja és vezeti, imádkozásra szólít ez az ige. Isten a felsőséget azért rendelte, hogy az élet békességét biztosítsa. Ezért a ker. embernek fontos, hogy az teljesíthesse a maga feladatát, s ehez, az engedelmisségen kívül imádkozással kell hozzájárulni. Lehet, hogy nem tudunk a világ bajain változtatni, nem adatott meg, hogy mi segítsünk a világon, de imádkoznunk kell érte, hogy Isten kímélje meg a világot a bűn hatalmától és diadalmaskodjék benne Szentlelke által.

2. A magunk részéről hozzá kell járulnunk ahhoz, hogy csendes életünk és munkánk révén mindenki teljesíthesse kötelességét a világon. Minél terheesebb és fárasztóbb az élet, annál több szükség van olyan emberekre, akik hittel és engedelmisséggel végzik a maguk feladatait s bizakodó és tiszta élettel járnak mások előtt. A világ zaklatottságát nem külső okok, hanem az emberi lelkekben levő nyughatatlanság okozza, ezt a nyughatatlanságot pedig csak az istenfélelem, az Istenben való bizalom mulaszthatja el. A világnak olyan emberekre van szüksége, akik a háborúságok között is tudnak Istenben békés életet élni.

3. Ez a békesség abból folyik, hogy Krisztus váltságát elfogadjuk és erre helyezzük az életünket. Ő teremt békességet Isten közt és közöttünk vére által s így megbékít bennünket egymással is.

A gazdagság veszélyei.

I. Tim. 6 : 6—10.

A vagyon kérdése mindig olyan volt, hogy legjobban ez próbálta meg az ember hitét. Sok hívő lélek, aki mindent Isten rendelkezésére tudott bocsátani, bukott meg azon, hogy a vagyonát nem tudta Istennek átadni. Gondoljunk a gazdag ifjúra, aki előtt ezért nem nyílt meg az út az örökélet felé, vagy Júdásra, akiről azt tartja a ker. hagyomány, hogy az árulásának egyik oka a pénz után való vágyakozás volt.

1. Ezért az egyik, amit Isten Igéje mond: óvás a pénz szerelmétől. Erről azt mondja az Ige, hogy minden rossznak a gyökere. Nézzük meg, mit tudnak tenni az emberek ebben a világban a pénzért, mi mindenre képesek, csakhogy pénzt kapjanak. Való igaz, hogy minden gonosz indulatot fel tud támasztani az ember-

ben a pénz szeretete. De nemcsak, hanem romlást és veszedelmet is okoz ez az embernek, kísértetbe, törbe ejti és romlásba hajtja az embert. Milyen szomorú példái vannak ennek. Végül azt mondja róla, hogy az ez után való sóvárgás eltérít a hittől és fájdalommal szegez át bennünket. Aki a pénzben bíz, az nem Istenben bíz, annak az élete gyötrelmes, sóvárgás és állandó félelem.

2. De hogyan lehet ezt elkerülni? Nem azzal, hogy minél többet szerez az ember, mert minél többje van valakinek, annál többre vágyik, nem is úgy, hogy nem törődik a maga és hozzátartozói jólétével. Egy mód van arra, hogy az ember függetlenítse magát a pénz hatalmától s ez a megelégedés. Erről sokan azt hiszik, hogy ez valami világi erény, de igazán megelégedett csak a keresztyén ember lehet, mert ez nem azért van megelégedve, mert mindent megnyert, amit akart, hanem azért, mert Istenbe helyezte életét. Tudja, hogy Isten rendeli mindenkinek azt, amire szüksége van, akinek pedig nem adja meg, azért adott testvéreket, hogy azok segítsenek rajta. Szépen szól erről a 40. ének 3. és 51. ének 4. verse.

A hit harca.

II. Tim. 4: 7—8.

Pál ezeket a sorokat élete végén írta. Ez az ő életének lezáró igazsága, ez amire mint élete végső eredményére mutat rá. Nem arról beszél, amit elért, amit szerzett, ami dicsőségben része volt, sőt másutt azt mondja, tudott szűkölködni is és bővölködni is, arról, hogy a dicsekedés balgaság, hogy nem abban van megigazulva, mit dolgozott, hanem abban, hogy az élete harcát s a hit küzdelmét megvívta.

1. Éppen az Igében először egy megállapítás van arról, hogy a ker. ember élete harc. Nem másokkal, nem a körülményekkel, hanem a hit harca, amelyet az ember a hitért vív az életében. A hit sohasem befejezett, sohasem kész birtok, hanem valami, amiért mindig küzdeni kell, saját magunk ellen, indulatainkkal, bűneinkkel, azért, hogy Isten kegyelmének a munkáját engedjük dolgozni magunkban. Ezt a harcot nemes harcnak nevezi, mert ez az igazi, emberhez méltó harc, ahol nem sebesültek és elesettek vannak, hanem az ember élete győzetik le, hogy abban Krisztus diadalmaskodjék. Milyen ez a harc a mi életünkben? Harcolunk-e ezért, vagy eltöltjük az életet múltó és hiábavaló dolgokért való csatározásokkal?

2. Mert ennek a harcnak a vége az a korona, amelyet Isten ad az embernek, mikor beteljesíti rajta kegyelme tanácsát. A világ szerint ez semmiség, a világ ezt nem becsüli, de a ker. ember számára a legszebb jutalom. Ez adhat nekünk erőt a hit harcára. A kétségek és háborúságok között ez a korona biztathat, hogy Isten végrehajtja bennünk, amit elkezdett.

A hitet megtartottam. Hogy lehet nekünk megtartani a hitet, ragaszkodva Isten kegyelméhez és szent hitünkhöz állandóan.

1. Gedeonnal Isten akkor beszél, mikor a mezőn búzát csépel, hogy megmentse azt az ellenség elől. Váratlanul, előkészületlenül jelenik meg előtte az angyal. Csoda-e, ha Gedeon megrémül: jaj nekem, mert az angyalt láttam. Isten hozzánk a mi mindennapi életünk gondjai és nehézségei közt jön. Nemcsak ünnepi órákban, mikor felkészülve várjuk s mikor jók igyekszünk lenni. Éppen ez a félelmetes Isten szavában, hogy bármikor és bárhol megszólít. Isten szavát csak megrettenve és félve lehet hallani. Aki egyszer igazán meglátta és meghallotta, az nem maradhat közömbös és érzéketlen. Meg kell rettennünk Isten szavától. Ítélet szól belőle reánk.

2. De az angyal szól: ne félj, nem halsz meg. Hozzánk Krisztusban szól Isten. Halálra méltók, tehetetlenek, bűnösök vagyunk, de Isten szól: nem haltok meg, én életet adok nektek. Miért? Nem mintha bennünk volna valami jó, hanem mert Ő a kegyelem. Nekünk azért nem kell meghalnunk Isten előtt, mert Krisztus meghalt értünk, s mert benne mi is meghaltunk. Krisztus halála a mi halálunk. „Mikor egy meghalt, mintha mindenek meghaltak“. (II. Kor. 5:15). Nekünk meg kell halni a bűnnek, hogy élhessünk Krisztusban.

3. Gedeon oltárt emelt ott, ahol az élet izenetét kapta. Az oltár neve ez volt: az Úr a béke. Az a béke, amit velünk kötött Krisztusban. Ezt a békét kell nekünk érezni, ezt kell hirdetni: Isten megbékélt velünk, béküljünk meg Istennel Krisztusban.

A fogadós.

Ismerős történet ez Jettéről, aki fogadást tesz Istennek, mielőtt a harcba megy s akinek a fogadása a leánya odaadását kívánja. A történetben azt olvassuk, hogy Jette azt ígérte, hogy égő áldozatul áldozza meg azt, aki elébe kijön visszatérésekor, de Isten ezt a fogadást úgy fogadta el, hogy a Jette leánya a templom körül szolgáljon neki egész életében.

1. A Jette ígérete könnyelműségnek látszik, pedig egy nagy dologgal volt kapcsolatban: Isten népének megszabadulásával. Nem könnyelmű ígéret volt ez, hanem azt mutatta, milyen nagy dolog volt Jette előtt, hogy Isten népe megszabaduljon a veszedelemből. Azt jelentette, hogy ez számára mindennél fontosabb. A mi életünk számára a legfontosabb dolog az, hogy mint Isten népe élhessünk, a bűn fogságából és háborgatásaitól megszabaduljunk, s egészen Isten gyermekei lehessünk. Ezért mindent érdemes odaadni, mindenről lemondani, mert ennél drágább és nagyobb dolog nincs a világon.

2. Azt is kívánja Isten, hogy mondjunk le ezért mindenről.

Istené csak úgy lehetünk, ha nem a magunké akarunk lenni. Nehéz dolog, mikor Isten megmutatja, mit jelent a mi fogadásunk, amit úgy tettünk a konfirmációban, mint Jefte, hogy Istennek adjuk azt, amit ő választ az életünkéből. Mikor Isten rámutat arra, ami nekünk kedves: ezt add ide, a gyermekedet, a hitvestársadat, a vagyonodat, a dicsőségedet, amit legjobban szeretsz. Itt lehet tanulni Jefteől: engedelmesen hajol meg Isten akarata előtt: fogadást tettem, nem vonhatom vissza.

De Isten milyen kegyelmes ebben is hozzánk. Elvesz tőlünk valamit, hogy annál drágábbat adjon helyette az ő irgalmát, elvesz valakit, hogy az ha nem ezen a földön, de az örökkévalóságban igazán a miénk lehessen Krisztusban.

I. L.

Relatív és existenciális döntés.

Ha a szellemi élet területén belül két szembenálló valóság között kell döntenünk, mindig számolnunk kell azzal a ténnyel, hogy az egyik valóság mellett való döntésünk a másik valósággal szemben való függetlenségünket, szembehelyezkedésünket hozza magával. Ez az emberi világon belüli valóságok közötti döntés azonban mindig csak relatív döntés, mert akármelyik oldalon történik a döntés, mindkét esetben az embernél maradtunk, anélkül azonban, hogy a tényleges, existenciájában meghatározott ember mellett döntöttünk volna. Tulajdonképpen egyikőtől sem szakadtunk el a másik javára, egyiket sem nyertük meg, hanem mindkettőtől elszakadtunk. A relatív döntés az ember existenciáját tekintve, nem is döntés a szó igazi értelmében, mert az emberi világon belüli, azaz ilyennek értelmezett valóságok csak látszólag állanak szemben egymással, abban az értelemben, hogy az ember mindenütt sajátmagát állítja.

E relatív döntéssel szemben, illetve azon túl van az existenciális döntés, mely jóllehet az ember világán belül történik, de nem emberi valóságok, ellentétek között, hanem az ember egész világa, minden ellentéttel, minden emberi valóságok közötti döntéssel együtt — és Isten között. Itt az ember egész existenciájával áll *Istennel* szemben. Az existenciális döntésnél az egyik valósághoz való lekööttségem a másik valósághoz való lekööttségemet hozza magával és viszont az egyikőtől való elszakadásommal együtt járna a másiktól való függetlenségem is. Ebben az esetben azonban éppen nem existenciális, hanem csupán relatív döntésről beszélhetnénk, mert az existenciális döntésben úgy az egyik, mint éppen ezért a másik valóság megnyeréséről, igazi megismerhetéséről lehet szó, mert ennek a döntésnek az alanya maga az Isten. Istenhez való hozzákötöttségem az ember valóságához való kötöttségemet hozza magával, viszont ha hozzákötöttem magam a tényleges, valóságos emberhez, ezzel a ténnyel a magam egész ténylegességében Istennel kerültem kapcsolatba. Ezért olvashatjuk Kálvinnal, hogy az ember nem tekinthet úgy magára, hogy azonnal Istenre is ne tekintsen és ez fordítva éppen úgy igaz. Már itt le kell szögeznünk, hogy amikor Istenről és emberről, mint két egymással szembenálló valóságról és a közöttük levő döntésről beszélünk, akkor valóságosan Istenről és a valóságos emberről van szó. Az existenciális döntés egy megismerés és egy abban foglalt elismerés: Istennek, mint Teremtő és Megváltó Istennek megismerése és elismerése, ezzel együtt pedig az embernek, mint teremtménynek, Istentől elszakadt és éppen ezért kárhozzatra ítél, de Isten által megkegyelmezett, mindig azonban bűnösnek maradó ember megismerése és elismerése. Bármelyiket, mint *ilyen* valóságot ismerem meg, feltétlenül a másikat is, mint *olyan* valóságot ismerem el, vagyis mindkettő valóságát megnyertem.

De lehetséges a mindkettőtől való elszakadás is, még pedig azáltal, hogy hamisan ismerem meg az egyiket, vagyis nem ismerem meg egyáltalában és ezzel együtt hamisan ismertem meg, vagyis egyáltalában nem ismertem meg a másikat sem. Ekkor áll elő a relatív döntés. Ez a relativismeret és döntés éppen ezért relatív, mert tulajdonképpen nem szembenálló két valóságról van szó, hanem az embernek önmagáról és Istenről alkotott két *hamis képéről*: egy emberszabású Istenről és egy istenszabású emberről (dr. Tavaszy Sándor meghatározása) vagyis két hamis valóságú ember között folyik le a döntés.

Valahányszor az igehirdető prédikációra készül, sőt valahányszor a szószékre lép, hogy prédikáljon, mindannyiszor egy döntés előtt áll, még

pedig a kétféle döntés közötti választás, döntés előtt. Tudja, hogy egy existenciális döntést kell előkészíteni a hallgatókban, mert csak ez helyezi a valóságos embert a valóságos Istennel valóságos kapcsolatba, de maga előtt lát embereket, kiknek nehéz életét könnyebbé kell tennie, elalélt lelküket nem még jobban meggyötörni, hanem megnyugtítani és vidám életérőre serkenteni. És itt kerül az igehirdető válságos helyzetbe, itt kerül közel ahhoz a pont-hoz, amikor hajlandó csupán egy relatív döntés elé állítani az embert. Ebben a helyzetben az igehirdető nem tehet egyebet, mint imádkozik és szól Istenhez: Szólj Uram, mert hallja a te szolgád! Az igehirdető ebben az imádságban mondhat le csupán arról az emberi szánakozásról és szeretetről, mely egyik embert, az igehirdetőt elöltheti egy másik emberrel, a hallgatóval szemben, mely azonban tulajdonképpen nem szeretet. Amikor a magunk szeretetéről lemondunk, ezzel engedünk útat az igazi, Isten szeretetének. Ez a lemondás nem egyéb, mint elismerése annak, hogy Isten előbb szeretett minket és mi csak azért szeretethetjük Őt, mert Ő előbb szeretett. Ezzel az önmaga emberi, bűnös szeretetéről való lemondással és Istennek útatengedéssel készíti elő az igehirdető az existenciális döntést, mely ugyan az embernek önmaga feletti kétségbeesésére vezet, de Luther* szavaival: „megvigasztalt kétségbeesésre.“ — Ilyen sok, minden fordul meg azon, hogy az igehirdető miképpen dönt. Méltó, hogy lássuk közelebről azt a veszélyt, melyben az igehirdetőnek imádkozni kell és azt a pontot, ahol az ember Istent és önmagát is megnyeri.

*

Az igehirdető előtt az a feladat áll, hogy a két valóságot, Istent és embert valóságos, élő kapcsolatba hozza. Hogy mit jelent ez a kapcsolat, ahol a két valóság együttgondolható, az attól függ, hogy miként ismerem meg a két valóságot a maga tényleges valóságában, adottságában és a két adottság ismeretében megkeressem azt a lehetséges pontot, ahol a két valóság egymás felé mutató vonalai találkozhatnak. A prof. ortodoxia teljesen figyelmen kívül hagyta az embert, mint amely elfogadója az Isten Igéjének, illetve az embert úgy értette meg, mint akinek hite bizonyos tanok elhívésében áll. De az ember több, mint értelem, mint ahogy Isten Igéje több, mint tan, mint betű. Így irányzódott a figyelem az ember valósága felé. Az embert nemcsak mint értelmet, hanem mint érzelmet, mint akaratot, mint öntudatot kell megérteni. De ezeken túl, mint ösztönökből álló lényt is, mely ösztönöknek bizonyos irányban való beállításával, mozgatásával, az értelem, az érzelem, a fantázia és az akarát bizonyos pszichológiaiailag kezelt konstellációival az élet mind magasabb értékei számára lehet alkalmassá tenni az embert. De az ember megismerésében nemcsak az ember keresztmetszetét kell vizsgálni, hanem azt a helyzetet is, melyben ma és most él, mert ezek nem kis mértékben határozzák meg az embert. Hiszen teljesen elvonatkoztatott képünk lenne az emberről, ha nem a mai szükségseiben, kívánalmaiban, törekvéseiben nézném, hanem ugyanúgy kínálnék fel valami értéket, mint az ezelőtt 50 esztendővel élt embernek. Pl. kommunista meghatározottságban akarnám megragadni egy német embernek a lelkét, holott merőben nacionális oldalon van érdekelve. Ez teljesen taktikaellenes volna, mert ami nem érték az ember számára, az nem is érdekli, azt nem tudom az emberhez hozzákapcsolni és fordítva: ami nem érdekli az embert, azt nem tudom értékként beállítani. Az ember biológiai, faji, társadalmi, életkori, politikai adottságai mind kapcsolópontok, foggantyúk, melyeknél fogva az embert érdekeltté lehet tenni annak az értéknek a számára, melyet az emberrel minden erőszak nélkül el akarunk fogadtatni. Az ember érdekkörébe való behatolással az emberben ösztönszerűen magasabb minőségű hiánytudat ébred fel, ezzel együtt pedig magasabb érték befogadására lesz alkalmas az ember. Bizonyos értékeket ugyanis csak ott lehet elhelyezni, ahol azoknak a számára üres hely van, vagyis ahol készség van az emberben annak elfogadására. Így, egy-egy magasabb érték elfogadtatása által megnyert magasabb életminőség ismét újabb kapcsolópontot jelent a következő érték és életminőség számára. Mindezek a fejlődési fokokon való áthaladás egészen természetes módon, az emberi lehetőségek, ösztönök, adottságok, képességek felhasználásával, munkábaállí-

tásával megy végbe egészen addig, amíg az ember Istennel a leglisztább-szellemi fokon egyesül.

Azok a mind magasabbra és magasabbra vezető értékek ugyanis nem egyebek, mint Isten igéje, úgy amint a különböző vallási, szellemi fokon levő ember Istennel való kapcsolatát, alacsonyabb, vagy magasabb, érzéki, vagy szellemi értékítéletekben kifejezte, amint ezek a Szentírásban jelentkeznek és a legmagasabb fokon a Jézus szavaiban, tetteiben, egész életében. A hallgató különböző természeti, történeti stb. meghatározottsága tekintetbevételével az igehirdető kötelessége, tevékenysége érdekében a Szentírásban mutatkozó mind magasabbra emelkedő értéksoron keresztülvezetni hallgatóit, az adottságoknak megfelelő magasságú értékekkel való összeegyeztetése által. Isten Igéje, mint szellemi értékek sorozata és az emberi lehetőségek egymással kongruenciában vannak. Ezek az értékek nem is lehetnek magasabbak, mint az emberi adottságok, mert különben az ember képtelen lenne Istennek és az embernek együttgondolására, kapcsolatba, egységbe való foglalására. Bár ezek az értékek nagy, vallásosan érdekelt, Isten elfogadására különösen diszponált személyiségek élményeinek, vallásos elgondolásainak kifejezései, ítéletei, melyek semmiképpen nem a hétköznapi ember közvetlen adottságai, de nem is ellentmondók annak, mert különben a hit csak egyes kiváltságos emberek tulajdona lehetne, holott Isten mindenek Istene és előtte nincs személyválogatás. Ezek a kiváltságos személyiségek azonban éppen annál a beállítottságuknál fogva, hogy igazán nagy vallásos impulzusokra érzékenyebben reagálnak, éppen ezért alkalmasak arra, hogy nagy vallásos ösztönöket, hajtörőgákat mozgassanak meg a hallgatókban azáltal, hogy az igehirdető egész sürrítetten vallásos személyiségüket híven ábrázolja. Ezeknek a személyiségeknek az élén áll Jézus Krisztus, a megfeszített és feltámadott, akiben való hit az élet örömteljes és Isten felé mozduló megváltozására vezet, úgy, hogy ennek a változásnak a legmagasabb csúcán az ember ugyanabba az Istennel való egységbe jut, mint amelyben Jézus élt az Atyával. Mindez a természeti embernek nem adottsága, de a fent ismertetett rávezetési, nevelői eljárással az emberben élő, talán alvó, de felébreszthető vágy megragadásával, az akarat beállítható ennek a magasabb fokú Istennel való szellemi egységnek az elfogadására, illetve az erre való főrekvésre. Kétségtelen, hogy az igehirdető művésze kell, hogy legyen a szónak, sajátmaga is vallásosan inspirált, élményekkel rendelkező ember, mert különben nem tudná ugyanazokra az élményekre, tapasztalatokra elvezetni hallgatóit. Psychologusnak, nemzetgazdásznak, művésznek, diplomatanak kell lennie egy személyben, mert csak így ismerheti meg hallgatóit és csak így ismertetheti meg hallgatóit sajátmagukkal, hogy úgy az igehirdető, mint a hallgatók ráeszméljenek arra a távolságra, mely az embert Istentől elválasztja, de hogy épen ennek a távolságnak felismerése adja meg azt a lökést, mely az embert Isten elfogadására és a Vele való életegységre készíteti a megszentelődésben.

Ebben a koncepcióban Isten nem ésszerű valóság, hanem az ember bensejében jelentkező hatalom, itt tényleg nem ész-, hanem lelkifolyamat a hit. Az Ige nem tanok összessége, melyet megérteni, hanem életértékek emelkedő sora, melyet valósággá kell tenni. Isten és ember között különbség van, de az Ige által, mely hirdettetik, Isten valósággá lehet az ember számára, még pedig úgy, hogy az ember a mind inkább való megszentelődés által Istennel életegységre lép és azokkal az értékekkel, melyeket ebből a kapcsolatból nyert, áthatja, megszenteli, átminősíti a körülötte levő világot. Itt tehát együtt van az emberrel, helyreállott a természeti ember és Isten között a viszony, az ember hordozója ismét Isten képének, mert Vele egységben van. Itt az ember megnyerte önmagát is és megnyerte Istent is azáltal, hogy az igehirdető a tényleges ember tényleges igéyeinek tükrében látta meg Istent és azáltal, hogy az Igében levő vallásos értékek megfelelőeknek mutatkoznak az emberben levő, talán alvó, talán nem tudott, de felébreszthető, tudósítható, mindenesetre tényleges hiányok számára.

Valóban az Isten és ember viszonyának *ilyen* szemlélete ezt látszik bizonyítani, hogy a tényleges ember szemlélete ténylegesen Isten ismeretét is jelenti, hogy a tényleges emberhez való kötöttség Istenhez való kötöttségét

hozza magával. Minden jel arra látszik mutatni, hogy az ígéhirdető ebben a szemléletben egzisztenciális döntés elé állította hallgatóit, hiszen Isten és ember itt együtt vannak.

Itt azonban egy nagyon súlyos kérdést kell feltennünk magunknak. Vajon mindkét valóság megnyerése helyett nem inkább mindkét valóság elvesztéséről van szó? Nem inkább arról van szó, hogy ha a hallgató *így* értette meg saját magát és Istent, akkor nem értette meg sem saját magát, sem Istent? Nem inkább arról van szó, hogy az ígéhirdető a relatív döntés mellett döntött? Nem arról van-e szó, hogy az ígéhirdető nem a valóságos embert és épen ezért nem a valóságos Istent ismerte és ismertette meg?

Ezekre a kérdésekre határozottan: *igen*-t kell felelnünk. Igen, itt az ember elvesztette saját magát is, illetve sajátmagának ismeretét és Isten ismeretét is, mert az ember relatíve döntött Isten és sajátmaga között. Tulajdonképpen nem tett az ember egyebet, mint Isten helyett sajátmagát állította, igenlve. Hiszen ebben a döntésben az ember megmaradt a maga természeti adottságában és mint ilyen készséges Isten elfogadására. Itt ígéhirdető és hallgató egyformán feltételezték, hogy az ember úgy, amint van, közösségre léphet Istennel. Itt az emberről minden történeti, kulturális, biológiai stb., tehát nagyon is valóságos szemlélet ellenére is nem a valóságos helyzet alapján nyertünk képet, mert nem a maga egzisztenciális adottságában szemléltük és nem a maga existenciájában állítottuk döntés elé az embert. Nem a valóságos embert ismertük meg és minthogy az emberről való *ilyen* szemlélet alapján kerestük az emberi adottságok isteni megfelelőjét, hamis lett Istenről való ismeretünk és ezzel együtt hamis lett az embernek Istenhez való viszonyáról nyert képünk is. Itt, ebben a szemléletben, elszakadtunk a valóságos embertől és elszakadtunk a valóságos Istentől, azaz Isten valóságától is. Az ember itt nem Istennel folytat beszélgetést, hanem sajátmagával, mert a valóságos Istenhez, az igaz Istenhez, egyszerűen: Istenhez el sem jutott. És mivel az ember igazi valóságának és helyzetének felismeréséhez akkor jut el, amikor Isten valóságával állítja szembe a sajátját és ebben a viszonyban szemléli történeti, pszichológiai, faji stb. meghatározottságát, de ehhez a felismeréshez Isten *félre*ismerése következtében nem juthatott el, sajátmagánál maradt az ember. *Ez* a sajátmagánál-maradás azonban azt jelenti, hogy az ember magát csak a maga érzelmi, értelmi, akarati, öntudati egységének zárt-ságában ismeri meg, de nem ismeri meg magát abban, ami mindennek tartalmat és valóságot, értelmet ad, nem ismeri meg a maga tilkos és igazi, mert egzisztenciális valóságában és éppen azért hamisan, vagyis egyáltalában nem ismeri meg magát, elveszti sajátmagát. Önmagunk igazi valóságának meg nem ismerése pedig azt jelenti, hogy nem ismerjük meg Istent, mint aki ítélő, haragos, bírói voltában szent Isten, de akit épen e szent Isten voltánál könyörülő szent Istennek kellene megismernünk, ki ilyenén azáltal lesz, hogy magát kijelenti a Jézus Krisztusban. Ez a kettős meg nem ismerés pedig a kegyelem-kivüliséget, vagyis az ember elvettetését, kárhozátát jelenti.

Itt kétszer jutottunk el ahhoz, hogy önmagunk helytelen megítélése elszakít saját magunktól és Istentől is. Minél inkább állítjuk az egyiket, annál inkább kényszerülünk a másikat még erőteljesebben állítani, mert annál kényszerítőbb erővel bizonyosodik meg a másik állítás igazsága. Ez viszont újból és fokozott erővel kényszerít vissza az első állításhoz. Minél többször kényszerülünk egyik állítástól a másikig, annál többször és annál fokozottabban válik bizonyossá, hogy az ember relatív döntéssel sajátmagától és Istentől is elszakad. Ezen a ponton nem terjeszkedem ki — mert egy külön előadást igényelne — arra, hogy ez a kettős elszakadás az embert elszakítja felebarátjától is. Csupán annyit kívánok megjegyezni, hogy önmagunk helytelen megértésével magunknál maradván, magunknál maradunk, magunkat értjük meg, magunkat állítjuk akkor is, mikor felebarátunkkal való viszonyunkban tekintjük sajátmagunkat. Benne is nem a te-t látjuk, aki egy külön világ, akit egész különállásában, külön egzisztenciájában, Istenhez való viszonyában kellene tekintenünk, hanem benne is a magunk képét, önmagunkat állítjuk. Ennek a kérdésnek részletes és alapos megértéséhez Gogarten írásaira utalok.

A fenti, mindíg önmagába visszatérő és mindíg újabb, megerősödött

bizonyossággal önmagából kikényszerülő, majd önmagába ismét visszatérő-állítás egy circulus vitiosus, melyet Barth Károly nagyon találóan circulus veritatis-nak nevezett el, mivel mindig egyetlen pontra kényszeríti minduntalan figyelmünket : Isten Isten-voltára, Isten igazságára, szentségére és kegyelmére. Dehát, vajjon tényleg egy circulus veritatisről van itt szó, amikor az igaz Isten és az igazi, valóságos ember viszonyáról beszélünk ?

A következőkben feleletet kapunk arra a kérdésünkre, hogy minek az alapján állítottuk, hogy az előbbi döntésben az ember nem megnyerte, hanem elvesztette mindkét valóságot ?!

Isten és az ember helyes viszonyának felismerése csakis egy egzisztenciális döntés alapján lehetséges, minthogy Isten és ember egzisztenciális viszonyban állanak egymással. Az eddigiekre kimondott ítélet és a következők állítása ennek az alapviszonynak a felismeréséből áll elő. Ez az egzisztenciális viszony pedig azt jelenti, hogy Isten Isten és az ember ember, még pedig bűnös ember. A két valóság együttgondolásában sem szűnik meg mindkettő annak lenni, ami. Egyik sem olvad fel a másikban, hanem *együtt éppen akkor gondolhatók, amikor ebben az életkapcsolatban hangsúlyozódik ki, hogy Isten Isten és az ember bűnös ember. Ez az egyellen lehető együttgondolása a két valóságnak.* Ekkor áll a hallgató egzisztenciális döntésben, amikor Istent és saját magát *így és ilyen-nek* ismerte el és fel. Az ígéhirdető pedig akkor tölti be hivatását, tehát azt, hogy Igét, Isten élő szavát hirdeti, amikor ezt az *így gondolt* döntést készíti elő, amikor Istenről és emberről és a kettőnek egymáshoz való viszonyáról *így* beszél.

Az előbbi koncepció megítélésénél felvetődik az a kérdés és kifogás, hogy egy helytelenül és önkényesen felvett mérték alapján ítéltünk, amikor csupán az egzisztenciális döntés alapján tartottuk elképzelhetőnek Isten és ember igazi valóságának és egy valóságos viszonynak a felismerését. Erre a kérdésre egy másik kérdéssel válaszolunk : mi idézte fel az előbbi koncepció alapján képzelt Isten-ember viszony ismeretének revízióját ? Valami spekulatív-theológiai nyughatatlanság ? Aligha. A theologia főrekvése mindig az, hogy reáeszméljen Isten és ember együttgondolásának lehetőségére. Itt tehát semmi oka sem lett volna a theológiának valami új felfogást útnak indítani. Továbbá : ha szó is lehetne theológiai nyughatatlanságról, ez még nem befolyásolná az ígéhirdetést, már pedig a revíziót éppen az ígéhirdetés válságbakerülése hozta elő. Látni fogjuk, hogy éppen ez a válság sodorta a theológiát az egzisztenciális döntés egyedül igaz voltának felismerésébe. Kérdjük most már : miért állott elő ez a válság ? Hiszen tökéletesebben már nem hozható Isten és ember közösségre, ennyire maradék nélkül sehohol nem fogadhatja be az ember Istent, mint a fejlődés legmagasabb fokán, ahová az igaz ígéhirdető hallgatóit az előbbi elgondolás alapján emelni képes. Nos, éppen ez a nevelői eredmény, ez a tökéletes egyesülés, ez a legmagasabb fokon való lényegegység, az embernek az Isten megélése által Istenben való elmerülése a legkézzelfoghatóbb bizonyítéka az embernek Istenről és sajátmagáról alkotott képe hamissága mellett. Éppen ez a pont, ahol az ember és Isten között megszűnik a különbség, ahol az ember egzisztenciája és az Istené között csak mennyiség-beli különbség van a legrosszabb esetben is, ahol a két egzisztenciában meg van a lehetőség, hogy egymást fedjék, ahol tehát Isten „emberszabásúvá“ és az ember „Isten-szabásúvá“ lesz, ez a legnagyobb teljesítmény assa alá az előbbi felfogás valóságosságát. Itt — a végső fokon — Isten nem emberré lesz, hanem emberré változik. Az embernek pedig a Jézus Krisztussal való egyesülése azt jelenti, hogy Jézus Krisztusnak az Atyával való egységét az ember felveszi, isteni erők birtokába jut. Éppen ez a nagy egység bizonyítja, hogy itt az embernek semmi köze Istenhez, mert megszűnik a Teremtő és teremtmény, a Megváltó és megváltott közötti különbség, még pedig egzisztenciális különbség. Ha Isten Isten, akkor az embernek Hozzá való viszonya csak egzisztenciális lehet, mert az ember mindig ember.

Isten ugyanis nem egy idea, nem egy levezetett logikai fogalom, nem egy az ember lényétől posztulált valóság, hanem Isten a magát Teremtőnek és Megváltónak kijelentő Isten a Szentírák által. Még pedig a magát a Jézus

Krisztusban a Szentlélek által Teremtőnek és Megváltónak kijelentő Isten, vagyis Szentháromság-Isten. Szentháromság-Isten és magát kijelentő Isten kongruenciában vannak. Csak ez Isten. Itt mindkét felismerés egyformán fontos, nem állíthatjuk az egyiket, hogy ugyanakkor a másikat is ne állítsuk. Itt jutunk el ahoz a ponthoz, ahol a valóságos Istenről érvényes ismeretét nyerünk, mert itt felismertük, hogy Isten maga fedte fel magát. De, mert nem csupán magát kijelentő, hanem magát Szentháromság-Istennek kijelentő Isten, ezáltal jutunk el az igazi ember valóságos megértéséhez, mert Isten Teremtő és Megváltó, ez pedig az embert teremtmény bűnös, de megváltott volta elismerésére kényszeríti, ki Isten Teremtő és a maga teremtmény, Isten kegyelmes és ítélő és a maga megkegyelmezett, de ugyanakkor megítélt, ki Isten megváltó, de a maga mindig bűnösnek maradó voltára nem történeti, kulturális, társadalmi stb. helyzetének megismerése és ebből következő Istenre való posztulációja által, hanem a Szentlélek bizonyoságtétele folytán a Jézus Krisztusban eszmél reá.

Isten a magát kijelentő Szentháromság-Isten. Amikor ezt az ember ki tudja mondani, mint személyes hitvallását, akkor a valóságos, igaz Isten valóságos ismereténél van, de ezzel együtt a maga igazi emberi voltát is felismerte. Ekkor ment végbe az embren az egzisztenciális döntés, mert ekkor ismerte el, hogy Istent csak az által ismerhette meg, hogy Isten kijelentette magát. *Ennek elismerése ugyanis azt jelenti, hogy ember Isten királyian szabad tette, önmaga megismeretése folytán jut el Isten valóságának olyan ismeretére, mely feltétlenül érvényes.* Az előbbi koncepció azért relatív, mert az ember sajátmagából indul ki. Ezért lehet Isten és ember viszonyáról csak egzisztenciálisan érvényeset mondani, mert ennek az ismeretnek és döntésnek az alapja maga Isten.

Isten kijelentette magát. Azáltal, hogy az ember legmagasabb fokú ismerete sem elég Isten kifejezésére, hanem csupán *egyetlen* érvénycs állításban, amelyet maga Isten mond magáról, ezzel a lényvel Isten nemcsak páratlan egyedülvalóságát jelentette ki és az ember nemcsak azt ismerte fel és el, hanem azt is, hogy Isten a maga valóságában, illetve úgy, amint Isten önmagában van, sohasem lesz megközelíthető az ember számára, mert, ha megközelíthető lenne, ez azt jelentené, hogy az ember csak mennyiségileg különbözik Istentől, mert van egy kategória, ahol az ember lényegességben van Istennel, tehát szükségtelessé válna, hogy Isten magát kijelentse. Már pedig, ha Isten megszűnne magát kijelentő Istennek lenni, akkor mi nem Istenről beszéltünk és nem Ő vele gondoltuk együtt magunkat. Kijelentés és Isten összetartoznak. Thurneysen Eduárd egyszerűnek, sőt tautologikusnak hangzó megállapítása a legtalálóbb Isten és a kijelentés viszonyára: „*Offenbarung in ihrem eigentlichen Gehalte besagt nichts anderes, als dass Gott wirklich Gott ist.*“ (Zwischen den Zeiten 1928 ev. 461. old.) Ezzel ugyanis, amint később kitéjük, azt állítja, hogy Isten a mi számunkra csak akkor Isten, ha magát kijelenti, de a kijelentés is csak akkor kijelentés, ha valóban *Istent* jelenti ki Istennek. Isten tehát önmagában mindig elrejtett Isten marad és éppen ezt az elrejtettséget ismerjük meg, amikor Isten felfedi magát, vagyis Barth Károly szavaival: Isten önmaga *fel*tedésében *fedt el* magát, Isten ismereténél akkor vagyunk, amikor Istent megismerhetetlenségében ismerjük meg. Ha mi ezt a mondatot érdekes szójátéknak vesszük, mint azt nagyon sokan teszik, akkor szójátéknak kell vennünk a Barth által idézett lutheri megállapítást is: (nem szöszterint idézem) Isten titok és titok marad, de Isten éppen a titok-voltában ajándékozza magát az embernek. Hogy Isten kijelentésében magát elrejtő Isten, ezt éppen akkor ismerjük meg, amikor benne állunk a kijelentésben, vagyis az egzisztenciális döntésben.

Ezzel együtt azonban az ember elérkezett a maga valóságos megismeréséhez is, mert hiszen a valóságos Istent ismerte meg. Amikor Isten kijelentése alapján az ember gyökeresen megkülönböztette magát Istentől, ezzel az ember sajátmagát arra a valóságos helyre állította, amely őt megilleti. Az ember nem léphet át egy magasabb egzisztenciába, nem léphet ki önmagából, csak Isten jelentheti ki másnak, szülheti újjá. De, mint ahogy az ember nem lehet állattá, éppen úgy nem lehet Istenné. Az ember valóságos, de most még

csak formálisan meghatározott egzisztenciális ismerete ez: az ember ember marad, mint ahogyan Isten Isten marad. Amikor az ember elismeri: Isten=Isten, ezzel egész egzisztenciájában határozta meg saját magát, azaz felismerte saját valóságát: az ember=ember. Mert Istent megnyerte, illetve ismeretét, megnyerte saját valóságának valóságos ismeretét is az ember. Mert Isten kijelentésének alapján "Istenről érvényes ismerete van, érvényes ismerete van sajátmagáról is. *Az emberben tehát egzisztenciális döntés ment végbe, mert mindkét valóság érvényes ismeretéhez jutott el.* Nem lehet-e itt is ugyanúgy, mint a másik koncepciónál arról szó, hogy mindkét valóság megnyerése helyett mindkét valóság elvesztése ment végbe? Nem! Semmi esetre sem, mert itt nem az embernek saját magáról való ismerete az alap és a kiindulási pont, hanem Istennek sajátmagának önmagáról való, tehát érvényes kijelentése, mely semmiféle igazolásra nem szorul, igazsága önmagában van, mert itt Az beszél, Aki maga az Igazság. Amikor azonban az egzisztenciális döntés alapjául Istennek önmagáról szóló kijelentését tesszük, ezzel elismertük, hogy jöllehet az emberben megy végbe a döntés, jöllehet az emberi én az, aki Istent Istennek és saját magát embernek állítja, de maga Isten a Szentlélek által képesíti az emberi én-t erre az egzisztenciális döntésre. Azt mondhatjuk, hogy ennek a döntésnek objektív alanya Isten és szubjektív alanya, de a Szentlélek által, az emberi én. *Ez az egzisztenciális döntés pedig abban áll, hogy az ember megtagadta sajátmagának azt a természeti törekvését, melynél fogva az ember Istennel azonosítani akarja magát.*

Az ember sajátmaga valóságos ismeretében ezt mondja: az ember=ember. Ez azonban egy formális állítás. Mi ennek a tartalma? Mit jelent embernek lenni? Amikor az ember felteszi magának ezt a kérdést, rögtön utalást is kap ismét Istenre. Az ember Istennel szembeni meghatározottságában, egzisztenciájában ember. Isten egzisztenciája határozza meg az ember egzisztenciáját. Amikor tehát az ember felteszi a kérdést: kicsoda az ember?, azonnal fel kell tennie szükségképpen a másik kérdést: kicsoda Isten? Kinek, minek jelenti ki magát Isten? Az erre a kérdésre adott felelet, felelet lesz az elsőre is: kicsoda az ember?

Isten magát Szentháromság-Istennel jelentette ki a Jézus Krisztusban a Szentlélek által. Ez a felelet, mely által az ember Istent és saját magát az egyetlen lehetséges módon ismeri meg valóságosan.

Isten a Jézus Krisztusban jelenti ki magát. Ez az a pont, ahol az ember igazán együttgondolható Istennel. Jézus Krisztus a kijelentés helye, Ő maga a Kijelentés, mert Benne maga Isten jelenik meg. Isten a Jézus Krisztusban teremtménnyé lesz, mert emberré lesz. Jézus Krisztusban láthatjuk meg, hogy kicsoda az ember: Isten teremtménye. Ha valahol, akkor Jézus Krisztusban láthatjuk, hogy miképpen gondolható el Isten és ember együtt. *Jézus Krisztusban láthatjuk, hogy Isten és ember életkapcsolatban csak mint teremtő és teremtmény lehet.* Ez azonban nemcsak megismerési hely, mert a Jézus Krisztusban közölt kegyelem által az ember valóban új teremtménnyé lesz. Most azonban térjünk vissza eredeti gondolatmenetünkhöz. Ott, ahol az egyetlen tökéletes együttléte van Istennek és embernek, a Jézus Krisztusban, ott sem szűnik meg Isten Teremtőnek lenni, az ember teremtménynek. Jézus Krisztust test szerint Isten teremtette, a Dávid magvából származik. Isten teremtő volta Jézus egész életében, de különösen szenvedésének és halálának tényében jut világosságra, mert Jézus egész életében és halálában úgy mutatja meg magát, mint aki teljes függő viszonyban van Istennel szemben: engedelmes a halálig, mert egy parancsot hall állandóan, Valakinek a parancsát, Aki rendelkezik életével, Akitől függ, Aki meghatározza, Akivel, ha együtt van, az egész világ, mint az Ő, mint Isten teremtménye mutatkozik és Aki ha elhagyja, maga az Isten egyszerűlt Fia is így kiált fel, miután gyöttrődött a Getsemánében és a kereszten: „Én Istenem, miért hagytál el engemet?”

Az ember, amikor az ígéhirdetést, mint Isten szavát érti meg, tehát, mint kijelentést, amikor tehát Isten jelenvalóvá lesz, belép az ember életébe, akkor és csak akkor eszmél reá az ember a Jézus Krisztusban, hogy Isten Teremtő-Isten, sajátmaga pedig teremtmény. Ha nem így volna, akkor az ember nem Istent értette volna meg. Itt az ember tényleg egzisztenciájában van meg-

határozva, de csak azért, mert Isten kijelentette magát, egzisztenciális döntés ment végbe az emberen, de csak azért, mert Isten döntött Szentlelke által az ember felett, amikor az ember saját magát, mint teremtményt ismeri meg. A természeti ember ugyanis, aki mindig csak relatív döntést tud véghezvinni, saját magát, mint a világ urát akarja megérteni, állítani és teremő vonást akar felfedezni magában. Istennel talán nem akarja megtagadni a közösséget, azaz elismeri, hogy Isten van, de úgy, hogy az általa képzel Istennel koordinálja magát, újból és újból fel akarja építeni a Bábel tornyát. A racionalizmus az ember értelménél fogva akarja az embert kiemelni önmagából, de nem különb ennél az idealizmus, a misztika sem, mert az Isten megélésének segítségével az ember itt is ki akar lépni korlátozottságából, ahová Isten helyezte. Amikor mi egzisztenciális döntésben, vagyis Isten döntésében állunk, onnan tekintve és akkor értjük meg, hogy a racionalizmus, az idealizmus, a misztika törekvéseiben lesz nyilvánvalóvá leginkább az ember teremtmény volta, t. i. az a korlátozottsága, amellyel magát sem képes megérteni, éppen ezekben értjük meg, hogy Isten túl van az emberi korlátokon, mert az emberi szellem leg-hősiesebb teljesítményeiben sem érhet fel Istenhez, akinek teremő voltát ebben is láthatjuk. Itt tulajdonképpen az emberre tekintettünk és úgy jutottunk el Isten Teremő voltának felismeréséhez. Az emberről mondtunk valamit és mégis Istentől mondtunk egy ítéletet, mely azonban érvényes ítélet. Hogyan lehetséges ez? Úgy, hogy nem egy relatív döntés alapján tekintettünk az emberre, hanem egzisztenciális döntésből kifolyólag, vagyis onnan, ahol Isten döntött felettünk. Isten Teremő voltának ismeretéből tekintettünk az emberre, Isten valóságos és érvényes ítélete alapján mondhattunk valóságos és érvényes ítéletet az emberről s az így kimondott érvényes ítélettel a kezünkben tekintettünk az embertől ismét vissza Istenre.

Az egzisztenciális döntés két ismeretre vezetett el: 1. Isten valóságát és az ember valóságát, majd pedig a kettőnek egymáshoz való viszonyát, együttgondolását csak Isten kijelentése által ismerhetjük meg, de ekkor bizonyosan. Isten a kijelentésben magát, mint Teremőt, az embert pedig, mint teremtményt ismerteti meg s ha ez a kettő együttgondolható, csak, mint Teremő és teremtmény gondolható együtt, tehát egzisztenciájukban megmaradva. Ez pedig azt jelenti, hogy Isten az Úr, az ember pedig szolgál, Isten rendelkezik az emberrel, az ember pedig engedelmeskedik, de az ember sohasem rendelkezik Istennel. 2. Az embernek minden relatív ismerete és döntése tulajdonképpen egy törekvés, hogy az ember Istent hatalmába kerítse és éppen e törekvése által mutatkozik meg, hogy ez a relatív döntés hozzátartozik a teremtményvilághoz és ebben mindig korlátozott marad. Az egzisztenciális döntés éppen azért döntés, mert ezt az embert tagadja meg és ezáltal megtagadja a teremtmény-embernek egy képzel Istentől való ismeretét is.

De hát miért nem tud az ember a pusztán magára való tekintéssel is eljutni a maga teremtmény és Isten Teremő voltának és a kettő viszonyának helyes ismeretére? Miért tagadja meg az ember az egzisztenciális döntésben az embernek sajátmagáról és Istentől alkotott relatív ismeretét? Azért, mert az első ember bűnbeesése óta az ember elszakította magát Istentől, Isten elfedte arcát az ember elől, megtört a Teremő és teremtmény közötti helyes viszony: az ember Isten-nélküli, azaz, ami ezzel azonos, Isten-ellenes ember, *bűnös ember* lett. Ez a bűnös állapot azonban nemcsak azt foglalja magában, hogy az ember Isten ellen cselekszik, tehát elveszítette Istent, hanem azt is, hogy az ember nem tudja, nem akarja tudni, hogy Isten ellen, a teremő, szentséges Úr ellen cselekszik. Az embernek ugyan van bizonyos bűnismereete és így bizonyos önismereete is. De: bűnét nem Istennel való viszonyában, nem mint Isten ellen elkövetett bűnt ismert meg. Még tovább kell mennünk: az ember tud egy Istentől és tud arról, hogy a bűn ez ellen az Isten ellen elkövetett bűn. De: ez az Isten az ember által önmagából ismert, vagyis a saját képére és hasonlatosságára teremtett Isten. Az igaz Istennel való viszonyában nem látja többet magát, nem ismeri egzisztenciáját, következképpen nem tudja, hogy az a viszony, amelyben ő Istennel képzei magát, egy hamis Istennel való viszony s ha tud is a bűnről, de tulajdonképpen ezt csupán az ember egy árnyoldalának tekint, mely mellett az ember másik, ragyogó oldala,

az ember tulajdonképpeni lényege áll. Ez pedig már az emberi egzisztencia teljes félreismerése. *Mert az ember Isten előtt, mint egész egzisztenciájában bűnös ember áll.*

Honnan jutunk el erre az állításra? Ha erre a kérdésre feleletet adunk, ismét látni fogjuk, hogy az ember önmaga igazi ismeretére csak Isten igaz ismerete által juthat el, vagyis, amikor Isten saját maga mond magáról érvényes ítéletet. Ekkor azonban az ember már egzisztenciális döntésben áll, mert amikor Isten kijelenti magát és Szentlelke által azt cselekszi, hogy az ember Isten kijelentését, mint kijelentést hallja meg, akkor maga Isten cselekedett, maga Isten döntött, vagyis maga Isten állította az embert az egzisztenciális döntésbe, jóllehet ez a döntés nem az emberen kívül megy végbe, hanem az ember egész érdekeltségével, az ember öntudatával. Miért állíthatjuk tehát, hogy az ember egzisztenciája: bűnös ember? Isten kijelentette magát a Jézus Krisztusban. Ez a kijelentés kegyelem. A kijelentés felfedést jelent. Isten a Jézusban ismét felfedte magát, láthatóvá, jelenvalóvá lett az ember számára. Azt jelenti ez, hogy az ember tökéletes lett és Isten jutalomból ismét megmutatta magát az embernek? Nem, éppen nem, mert akkor a kegyelem nem lenne kegyelem, akkor nem volna szükség arra, hogy Isten kijelentse magát és ebben mutassa meg kegyelmét, mert akkor az ember saját maga hártotta volna el a bűn akadályát Isten és saját maga közül, maga az ember kereste volna fel Istent, Isten többé nem lenne elrejtett Isten és többé nem volna oka, sem lehetősége elrejtteni és kijelenteni magát. Ennek a lehetetlenségét megcáfolja az a tény, hogy Isten kijelentette magát, mert nem volt más lehetőség az embernek Istenhez való eljutására. És amint láthattuk, ez a kijelentés kegyelem. Mit jelent ez? Isten nem általában a teremtményvilágnak, hanem csak az embernek jelenti ki magát, az embernek hirdeti. tehát a kegyelmet. Ha pedig kegyelem hirdettetik, akkor kell lennie valaminek, *amire nézve hirdettetik a kegyelem.* Ez a bűn. A kegyelem által lesz tehát nyilvánvalóvá a bűn. *De a kegyelem éppen kegyelem, ez pedig azt jelenti, hogy a bűnt nem teszi meg nem történtté, hanem megbocsátja Isten, tehát a bűn megmarad.* Mivel Isten kijelentése egzisztenciájában határozza meg az embert, éppen ezért, amikor Isten kijelenti magát, tehát kegyelmet gyakorol, a bűnt az ember egzisztenciális valóságának mutatja meg. Isten előtt való, tehát igaz és érvényes ismerete az embernek önmaga egzisztenciájáról: bűnös ember, még pedig *Istennel* szemben bűnös ember. Erre pedig azt jelenti, hogy elvetett, mert Isten nélküli, Isten-elleni, az élet forrását és adóját, *Istent megvető ember, vagyis bűneiben halott ember.* Erre a pontra még később visszatérünk. Az egzisztenciális döntésben a Szentlélek által benneálló ember az egzisztenciális döntésben kívülálló embert tehát, mint bűnös és elvetett embert ismeri meg, tehát sajátmagát ismeri így meg, mielőtt az egzisztenciális döntés végbe nem ment. Természetesen az ember csak sajátmagát és nem embertársát ítélheti így meg. Az egzisztenciális döntésben már benneálló ember magát nem ismerheti meg másnak, mint bűnös embernek, hiszen éppen *Istennel* áll szemben, Aki kegyelmet gyakorol vele, hiszen éppen itt és ekkor tudja meg, hogy bűnös ember, de az egzisztenciális döntésben Istennel, mint *kegyelmes* Istennel áll szemben, tehát, ahol az elvettetés felfüggesztetik. Mi a különbség tehát az egzisztenciális és a relatív döntésben álló ember között, hiszen az ember mindkettőben, mint bűnös ember szerepel? Az, hogy a relatív döntésben álló ember nem tudja, hogy bűnös, vagyis *Isten* ellen bűnös ember és éppen ezért elvetett, mert magát nem Isten előtt tudó ember. *Az egzisztenciális döntésben álló ember is bűnös marad, de tud bűnös voltának egész rettenetes valóságáról és ez jelenti megkegyelmezett voltát, mert erre az ismeretre már a kegyelemben jutott el, amikor Isten kijelentette magát neki.* Így az ember a maga bűnös voltának felismerésétől ismét visszajut Istenhez, megismeri Istent, mint kegyelmes Istent. Igaz tehát, hogy az ember valóságos ismerete, valóságos döntése Isten ismeretét, Isten valóságos ismeretét is adja. Mindez azonban, amint láttuk, Isten kegyelmes kijelentése és Isten kijelentő kegyelmessége által lehetséges. Itt ismét a circulus veritatisban állunk.

Isten azonban mindezt nem egy tanban, nem bizonyos szavakban, mondjuk a Bibliában adja elélnk, nem valami a mennyben lejátszódó ese-

ménnyől ad tudósítást, melyet az ember fülével felfog, értelmével megért, hanem Istennek önmaga és az ember felfedése, sajátmaga kegyelmes és az embernek mindig bűnös volta a *Jézus Krisztusban* adott kijelentés által lesz nyilvánvalóvá. Benne látjuk meg, hogy Isten kegyelmes, de azáltal kegyelmes, hogy szent, itélő Uristen, az ember megváltott, de azáltal megváltott, hogy mindig bűnösnek maradó ember. Amit mi megelőzőleg mondtunk, akkor és azért igaz, amikor és mert Jézus Krisztusban igaz.

Isten a Jézus Krisztusban, mint szentséges, itélő és ugyanakkor, mint kegyelmes Istent jelenti ki magát, mint ilyen jelenik meg Benne. A relatív döntésben álló ember azonban ezt egyáltalában nem látja az Isten Fiában. Vallja talán, hogy Isten a Jézus Krisztusban kijelentette magát, hogy Jézus Isten Fia, de ez alatt ezt érti: Jézus a vallásos élet legmagasabb fokán álló személyiség, ki vallásos erejének hatalmas kiáradásával felébreszti az emberben élő vallásos ösztönt és szuggesztív megragadásával ugyanazon vallásos élményre, az Istennel való közösség tökéletes szellemi megélésre készíti az embert. Ezzel szemben az existenciális döntésben álló ember Isten kijelentését a kereszten látja, még pedig nem úgy, hogy egy Istenért és eszméiért magát ártatlanul is halálraadó martirt lát a Jézus Krisztusban. Hanem az embert látja, aki bűnné tétetett, akit Isten bűnösneként kezelt, akin Isten kitöltötte és az embernek megmutatta haragját, megmutatta a maga szentséges Úr voltát. Isten kitöltötte haragját a keresztra szenvedései között és különösen a Jézus Krisztusnak Istentől való teljes elhagyatottságában. A keresztra tényével Isten megmutatta, hogy Ő szentséges Úr, kit büntetlenül nem lehet meggyalázni. De rámutatott arra is, hogy micsoda az ember bűneiben: ime az ember fia, aki kívül van Istenen, magáramarad és a halálnak adatik. *Isten a Jézus Krisztus szenvedésében és halálában az emberben hajította végre ítéletét. Ez Isten kijelentése, hogy az emberben végbement az ítélet, mert ez a kegyelem is.* Amikor az ember ezt megérti, mint Isten kijelentését, vagyis amikor Isten kapcsolatba lépett az emberrel, amikor tehát egész existenciájában határozottatott meg, akkor, épen és csak akkor érti meg magát, még pedig úgy, mint existenciájában bűnös, Isten haragjára méltó embert. — De ugyanakkor meglátja az ember azt is, hogy Isten a Jézus Krisztus feltámasztásában mint elegettevő szenvedést és halált fogadta el a Jézus szenvedését és halálát. Ezzel Isten igazságának elégtétel adatott, az ember ismét Isten szeretetében van, az ember feltámad új életre, az ember él. — *De kicsoda ez az Isten szeretetében álló ember? Nem más, mint a Jézus Krisztus.* Ő az ember, az igazi ember, az Istennek engedelmes ember, az Istennel kapcsolatban levő ember, a második Ádám. Mi közünk van akkor tehát nekünk a kegyelmes Istennel? Ha mi reánk nézve Isten csak a haragvó Isten, mi a bűnös, épen ezért Isten elvetésére méltó emberek vagyunk és csupán a Jézus Krisztus a kegyelmes, a szerető Istennel kapcsolatban lévő ember? Miért kell nekünk akkor tudnunk, hogy a Jézus Krisztushoz Isten kegyelmes? Azért, mert ebben van a mi szabadulásunk is. Hogy Isten szentséges Úr és mi bűnös emberek vagyunk, ezt mi nem egy külön kijelentésben tudtuk meg (Istennek csak egy kijelentése van), hanem a Jézus Krisztusban adott kijelentésben, tehát magában a kegyelomben. *Hogy mi bűnös emberek vagyunk, azt akkor tudtuk meg, amikor a Jézus Krisztusban való hit által részeseivé lettünk a kegyelemnek.* Nekünk közünk van Jézus Krisztussal, még pedig hit által, mert a miénk is lesz a Szentlélek csodája által a kegyelem. Amikor mi Jézus Krisztusban vagyunk, tehát magában a kegyelomben, akkor értjük meg, hogy Jézus Krisztusban az Isten haragja töltetett ki, Rajta Istennek az embert illető ítélete ment végbé, vagyis Istennel szemben mi mindig bűnös emberek vagyunk, mert a büntetést Jézus Krisztus viselte el és nem mi, de hit által részeseivünk a kegyelomben. Ha az ember egész valójában, existenciálisan érti meg sajátmagát, akkor ezt a Szentlélek által teszi. Aki az embernek sajátmagát, mint *megkegyelmezett bűnöst* mutatja meg. Egyik sem hagyható el, hanem mindkettőt egyszerre kell állítanunk: *megkegyelmezett bűnös.* Ilyenné hit által lehetek csupán. Ez azt jelenti, hogy nem lényegazonosság áll elő Krisztus és én között, mintha én a Jézus személyes varázsa alatt oda fejlődhetnék fel, ahol Krisztus az Atya előtt áll, hanem *mindaz, ami*

Krisztusé, mindaz nekem is adatik, illetve betulajdoníttatik, „mintha én tanúsítottam volna mindazt az engedelmisséget, amelyet Krisztus érettem tanúsított.” Azt jelenti a Gal. 2:20: „Élek pedig többé nem én, hanem él bennem a Krisztus . . .” hogy teljes valómmal megtagadom azt az én-t, mely önmagából akar igazulni, megdőlöm az Isten kegyelme ellen tiltakozó én-t és engedelmisségben elfogadom Istennek azt a kegyelmét, mely a Krisztus engedelmisségét nekem tulajdonítja, de éppen tulajdonítja, vagyis azt állítom, azt igenelem, amit Krisztus végre is hajtott, t. i. engedelmes volt Istennek, mint szentséges Úristennek. (Itt érhetne az a vád, hogy ezzel a „nekünk tulajdonítással” eleve útját vágjuk az ember minden etikai magatartásának és a legszabadosabb önkényességnek nyitjuk meg az útját. Ez azonban egyáltalában nem lehetséges, mert ezt a „nekünk-tulajdonítást” mi éppen Istennel való kapcsolatunkban, tehát *engedelmisségben, Istennek való engedelmisségben* fogadjuk el. Ezzel pedig éppen az egyedül lehetséges „keresztyén etika” alapját vetjük meg, mert a keresztyén ember nem egyes, az emberek által meghatározott magatartásokat ismer, hanem csak egyetlen magatartást, az Istennek való engedelmisséget.) Ezt a „nekem-tulajdonítást” magamtól semmiképpen sem tudom megérteni. Hogy Isten úgy tekint reám, mint az Ő egyszerűlt Fiára, hogy Krisztus bennem él, anélkül, hogy én megszűnnék bűnös embernek lenni, ez akkora kegyelem, a kegyelemnek egy olyan csodája, amely a Szentlélek ajándéka lehet csupán. Hogy én engedelmissé tudok lenni Istennek kegyelmével szemben holott egész egzisztenciám tiltakozik önmagában a kegyelem ellen, hogy Isten engem nem önmagamban, hanem a Jézus Krisztusban lát, ez kegyelem ismét, ez a Szentlélek ajándéka, vagyis: Isten szentséges jelenléte. Mindez valóság, de nem én általam, hanem hit által, a Szentlélek újjászülő ereje következtében, mely azt cselekszi, hogy ezt a természeti emberre nézve teljes képtelenséget, mint olyan valóságot ismerem meg, mely teljes egészében az enyém lett. A hit ez: meggyőződtem annak a valóságáról, hogy Isten azzal a szeretettel tekint reám, amivel az Ő egyszerűlt Fiára, azzá proklamált engem, ami a Jézus Krisztus, de mindez nem én általam, hanem Isten könyörülő kegyelme folytán a Szentlélek által, Aki engem ennek a valóságnak engedelmes és örvendező elfogadására készítetett. „A hit pedig a reménylett dolgoknak valósága és a nem látott dolgokról való meggyőződés.” (Zsid. 11 : 1.)

Amikor az ember megállapítja magáról, hogy bűnös, de megkegyelmezett ember, ezzel egzisztenciálisan határozza meg saját magát, de ezzel ismét Istenre kell tekintenie, mert bűnös embernek Isten mondja ki, de *megkegyelmezett* bűnösnek is. És amikor mindkettőt egyszerre állítja, vagyis egzisztenciálisan döntött, mert mindkét valóságot valóságosan állítja, ezt az egészet a Szentlélek által teszi és teheti, de egyszersmind el is ismeri, hogy a Szentlélek által teszi és teheti. A Szentlélek nem más a Barth Károly által ismét érvényre emelt igazság szerint, mint a jelenlevő Isten, vagyis a jelenlevő igazság. Amikor mi a fenti, Isten és ember valósága ismeretének Istentől az emberre és az embertől az Istenre utaló köre kiinduló és alapvető pontjául Istent tettük, ki a Szentlélek által, mint jelenlevő igazság áll előttünk, akkor ez a kör ismét nem egyéb az előbbi mondat alapján, mint a circulus veritatis. Amikor tehát Istent és embert együttgondoljuk valóságosan úgy, mint ahogyan azt Isten kijelentette, mint ahogyan azt az ember a Szentlélek által az egzisztenciális döntésben megérti, akkor ebben az együttgondolásban: Isten mindig Teremtőnek, az ember pedig mindig teremtménynek, Isten mindig szentséges, ítélő Úrnak és az ember mindig bűnös, megítélt embernek, Isten mindig kegyelmes Atyának és az ember mindig megkegyelmezett bűnös embernek marad. Egyiket sem hagyhatjuk el anélkül, hogy a másikat is el ne veszítsük. Mindebben bizodalunk, bizonyosságunk, a jövődbe tekintő örvendezés abban van, hogy ahol és aki által nekünk mindez kijelentetik, az a kegyelmes Isten a Jézus Krisztusban a Szentlélek által, tehát a szentségében, éppen és csakis, de szentségében feltétlenül kegyelmes Úristen a mi bizodalunk.

Amikor mi az egzisztenciális emberről beszéltünk és az embernek egzisztenciális döntéséről, ismeretéről, nem egy általános embertípust határoztunk

meg, akinek a jelenhez, biológiai, pszichológiai adottságaihoz semmi köze. A mai ember, az értelemmel, érzéssel, akaratral rendelkező ember a magát egzisztenciálisan megértő ember. Az Istennel való viszonyában egzisztenciálisan meghatározott ember úgy áll Istennel szemben, mint ma élő ember. Azt mondtuk, hogy Istennel szemben az ember úgy ismeri meg magát — és ez a valóságnak megfelelő ember —, mint bűnös ember. Ehez az egzisztenciához azonban hozzátartozik az értelem, az érzelem, a fantázia, az akarat, az öntudat is. Ezek azok a helyek, amelyekben az egzisztenciájában meghatározott ember megvalósul, amelyeken keresztül magát kifejezi és amelyeken keresztül a külső behatások az egzisztenciáig jutnak. Ezek nélkül az ember egy pusztá egzisztencia lenne, ami azt jelentené, hogy az ember viszonyba másokkal, de sajátmagával sem lehetne. Ha ez azonban így volna, akkor már nem emberrel lenne dolgunk. Mindezek, értelem, akarat, stb. hozzátartoznak az egzisztenciához, de ezek mind annyiban és úgy vannak, ha és ahogyan az egzisztencia van.

Ahogy az egzisztenciát megértjük, úgy értjük meg az értelmet, az akaratot, stb. Mi az embert egzisztenciájában úgy értettük meg, mint bűnös egzisztenciát és nem érthetjük meg másképpen az embert ma, a jelenben sem, értelmében, érzelmében, akaratában sem, csak, mint bűnös embert. Ahogy az ember *ma* van, a *jelenben bűnös ember*. Azokat az eredményeket, melyeket az ember ma értelmével elér, mint *bűnös* értelmi tevékenységgel elért, bűnös eredményeket fogjuk fel. Amit az ember *akar*, *bűnösen* akarja. És az ember öntudata *bűnös* öntudat. Mindezekben végbemenő döntése *bűnös* döntés. Épen itt láthatjuk a mondottak valóságát. Az ember úgy dönt, hogy Isten és saját-maga között elmosni igyekszik az éles ellentétet, a lökéletes szembeállítást, magát akarja megérteni, még pedig úgy, hogy Istenet magához akarja hasonlítani teremtető, ítélő, kegyelmes, megváltó voltából, vagy pedig, ami ugyanezt jelenti, magát akarja felemelni, Istenné tenni. Mi ez, ha nem bűn? Mi ez, ha nem Isten szentsége ellen való lázadás? Mi ez, ha nem *bűnös* értelem, ha nem *bűnös* akarat, ha nem *bűnös* öntudat, ha nem *bűnös* döntés? *Az ember tehát a relatív döntésben bűnösen, de nem bűnösnek érti meg magát, legalább is nem Istennel szemben bűnösnek*. Épen ezért az ember természeti adottságainál fogva sohasem kerülhet életkapcsolatba Istennel. Az ember úgy, ahogy önmagában van, nem Istenre nézve van beállítva, nem Isten képét tükrözi.

Mit mondtunk mi ugyanis azzal, hogy az ember egzisztenciálisan a bűn által van meghatározva? Itt nem kell sokat keresgelnünk, hanem oda kell fordulnunk, ahol a kérdésre maga Isten ad feleletet, a Szentírásból. Olvassuk az Efézus 2:5—6. verseket: „Minket, kik *meg voltunk halva* a vétkek miatt, stb. . . .” Vagy olvassuk a Kolossé 2:13. verset: „És titeket, kik *holtak* valátok a bűnökben és a ti testeteknek körülmetéletlenségében, stb. . . .” Mindkét helyen a természeti ember a bűn miatt *halott*. A természeti állapot tehát nem egy alvás, nem egy öntudatlanság, nem az értelem homályossága, az akarat statikus, de dinamikussá, vagyis Isten felé való mozdulásra készíthető állapota, hanem halál. Az emberben tehát az Isten felé való fejlődésre semmi készség önmagában nincs, hanem, ha Isten számára szükséges lesz az ember, akkor ez egy új teremtés, megelevenítés, feltámasztás eredménye. (Ef. 2:6.) Meg kell azonban figyelnünk, hogy a halál szó nem önmagában fordul elő, hanem a bűnnel, a vétkekkel a legorganikusabb viszonyban: „holtak valátok a *bűnökben*,“ meg voltunk halva a *vétkek* miatt. De ezekkel a versekkel kapcsolatban utalást találunk a körülmetéletlenség állapotára is. Körülmetéletlenség az Isten számára való elpecsételést, az Isten népe, a szövetség népe közé való besoroztatást jelent. A körülmetéletlenség pedig az el nem pecsételést, a természeti állapotban való megmaradást, az elvesztett, az ellenséges nép közé való besoroztatást jelenti. Erre az állapotra nézve mondja Pál apostol, hogy: a halál állapota. *Nem önmagában halott az ember, nem abban van a halál állapota itt, hogy az ember megszűnik embernek lenni. Az embernek megmarad értelme, akaratja, öntudata, de halott az ember Isten számára és mindezek halottak az ember egzisztenciájával együtt Isten számára. Az ember él, de a Sátánnak él és az ember egész értelmével, akaratával, öntudatával és ezeken belül minden önismeretével, relatív döntésével együtt a Sátán számára él, mert Istenen kívül, vagyis Isten ellen él, Isten számára halott.* Semleges állapot

ugyanis nincs. Aki nem Istennel van, az Isten ellen van, a Sátán mellett. — Az értelemnek van ismerete Istenről, de a Sátán által megmutatott Istenről, vagyis bálványról. Az akarat törekedhetik Isten felé, de ez a Sátán által motivált akarat, mert Isten *felé* való törekvés helyett Isten *ellen* való törekvés ez. Lásd ismét a Bábel tornya történetét. Az eredmény mutatja, hogy ezt az akaratot a Sátán motiválta, mert: Isten összezavarja az emberek nyelvét. — Az embernek van öntudata, de a Sátán által úgy beállítva, hogy az ember önmaga tudata helyett Isten-tudatát állítja benne. — Az ember a történelemben él, annak minden szövődékével, de magát ebben nem úgy érti meg, mint akl egy az Isten objektív, a Jézus Krisztusban megjelent tette által meghatározott történelemben él, hanem amikor Jézus Krisztust a maga képére formálva, nagy vallásos személyiségnek ismeri el, megtagadja, visszautasítja Isten ajándékát, vagyis a történelmet is bűnösen értette meg. Az ember mindebben az engedtlenségében ismét és ismét a Sátán számára felkínált életet és az Isten számára halott állapotot mutatja nekünk.

Az Ef. 2:6 versben a Krisztussal való feltámadás *ebből* a halott állapotból való feltámasztást, megelevenítést jelenti. Nem fejlődés, nem javíthatás, mert a halál állapotában nincs lehetőség fejlődésre és a halál semmiféle javíthatással sem változik élétté, hanem újjászületésről, feltámadásról van itt szó, a Jézus Krisztusban. Az életre való feltámadásban az egész existenciájában, mint bűnös, de mint *megváltott* ember ismeri fel magát, aki tehát Isten számára válik élővé, Isten képét igyekszik tükrözni, Istennek ajánlja fel magát és megtagadja a Sátánt, halott lesz a Sátán számára, ki a Krisztusban meggyőzetett. Az ember a Krisztusban megváltott, a Krisztusban ismét Isten számára beállított, kegyelemből bűnei bocsánatát nyert ember. Neki tulajdonított a Krisztus minden engedelmissége, tehát ez is: „Lefegyverezvén a fejedelemiségeket és hatalmasságokat, őket bátran mutogatta, diadalt vevén rajtuk abban“. Az ember Isten szabadnak nyilvánító kegyelmében az ember magát a Sátán ellenségének ismeri fel, többet nem a Sátán, hanem Isten számára élő ember, ki tudja, hogy Isten a Krisztusban meggyőzte a Sátánt és ez a győzelem neki is tulajdonítatik. Az emberi értelemnek van ismerete itt is, de itt már nem Isten számára halott, nem Isten ellen törekvő ismeret, hanem, mint amelynek Isten maga mutatja meg Istent és ebben az ismeretben az értelem elítéli, a Szentírás szavaival élve: „megfeszíti“ a Sátán számára beállított Isten-ismeretet, vagyis bálvány-ismeretet és magát, mint bűnös, de megkegyelmezett, vagyis a kegyelmet felismerő és a kegyelmet kegyelemnek felismerő értelmet látja. Az akarat itt is Isten felé törekszik, de úgy, hogy a szent, felséges, kegyelmes Isten akaratát állítja a Sátán elleni harcba. Itt az akarat Isten által motivált akarat, mert itt az ember tudja, hogy az ő akarata bűnös, de megkegyelmezett akarat, vagyis Isten felhasználja azt, ami felé az ember törekszik és ugyanakkor az ember megfeszíti azt az akaratot, mely az ég ellen akart törni, hogy meghódítsa azt. Itt az akarat Isten oldalán áll, tehát élő akarat, mely az égtől a föld felé néz és ellenségesen áll szemben az Isten számára halott, mert a földtől az ég ellen fordul akarat. Az embernek öntudata nem függesztetik fel, sőt nélkül lehetetlen volna emberről beszélni, hanem a Krisztusban az öntudat Istenre nézve állítatik be és halott, vagyis ellenséges lesz a Sátán számára. Az öntudat akkor is ezt állítja: én=én, de ezt mint bűnös én-t ismeri el. Nem azonosítja tehát az ember az én tudatát az Isten-tudattal, hanem éppen ebben az állításban: én=én, magát teljesen körülhatárolja, magát végérvényesen megkülönbözteti Istentől, Akiről valja: Én=Én. Ezt fejezi ki Hans Asmussen Lutherről való állításában: „... der bei voller Erkenntnis und Wahrung der Distanz dennoch von einer Verbindung bei der Pole wusste, weil er glaubte, dass das Endliche das Unendliche zu fassen vermöge.“ (Zwischen den Zeiten 1927, 75. old.) „Finitum capax infiniti.“ Amint azután kitűnik, ezt úgy kell megértenünk, hogy a végtelen magabafoglalhatja a véges, de éppen végtelenségében, vagyis az együttgondolásban a végtelen végtelen és a véges véges marad.

A Krisztusban való existenciális megeleveníttetésben az ember mint itt élő ember marad, sőt éppen mai-ságában és itt-eniségében eleveníttetik meg, vagyis egész történelmi voltában, úgy, amint az ember egyéniségén keresztül

egy pontban találkozó faji, kulturális, politikai, stb. szálak az embert pontosan a tér és idő egyetlen pontjára korlátozzák. De az ember ezt az egész történelmi idejét úgy tekinti, mint amely az „idők között” van, Isten két ideje között, a Jézus Krisztus két földrejövetele között, tehát, mint kegyelmi időt, mint olyant, amely bűnös, de még a kegyelem hirdetteik felette. Idő és tér, mely azonban alkalom a keresztyén embernek arra, hogy Isten Igéjét *ennek* a világnak hirdesse és ezáltal kultúra, politika, fajtság ne a Sátán, hanem Isten szolgálatának nyeresék meg, Istenre nézve legyen élő, megszenteltség, vagyis Isten számára különíttessék el ebben a világban.

Az egzisztenciális döntésben, mely tehát a Jézus Krisztusban való fel-támasztásban, megelevenítettésben megy végbe, az ember megmarad ember-nek, az ember hisz, az ember ért (mint ahogy Brunner nagyon helyesen, de abban a vonatkozásban feleslegesen állapítja meg több munkájában is, ahogyan őt előjönnek ezek a problémák, „Natur und Gnade”, „Das Wort Gottes und der moderne Mensch” stb.) az ember érez, az ember akar, az ember állítja önmagát, de éppen Isten kegyelmi tette folytán a Jézus Krisztusban a Szent-lélek által. *A relatív és az egzisztenciális döntés között az a különbség, hogy míg a relatív döntésben az ember bűnösen, de és éppen ezért nem bűnösnek ismeri meg magát, addig az egzisztenciális döntésben az ember bűnösnek, de éppen ezért nem bűnösen érti meg magát, mert ennél az utóbbinál a való-ságos és igaz Isten a döntés alapja és kezdeményezője azáltal a kegyelem által, melynél fogva Isten a Jézus Krisztusban kijelentette magát a Szentlélek által.* Hogy mit jelent az embernek ez a valóságos, igaz ismerete, önmaga igazi lényének megnyerése Isten megnyerésére nézve, azt már bőségesen láttuk előbb és tudhatjuk most is, csupán követni kell a circulus veritatis vonalát.

*

Ha tudjuk, hogy az igehirdetőnek, amikor prédikációjára készül és amikor fellép a szószékre, ez elé az egzisztenciális döntés elé kell állítania hallgatóit, tehát magába a circulus veritatis-ba, élék áll a kérdés: hogyan kapcsolódhatik bele az igehirdető és rajta keresztül a hallgató ebbe a körbe? Az én feladatom tulajdonképpen végetért akkor, amikor felmutattam, hogy milyen veszély fenyegeti az embert a relatív döntésben és amikor megmutat-tam, hogy miben áll az egzisztenciális döntés, következményével együtt, amikor megláttuk, hogy csupán az egzisztenciális döntésben áll Isten, de éppen Isten az emberrel, de éppen az emberrel életkapcsolatban, mely a halállal szemben az életet jelenti. Eunyi elég, hogy az ember ott, ahol az Isten a maga jelen-téséről bizonyosságot tétetett, a Szentírásban a *szent, felséges Úristen* akaratának alázatos kutatására kényszerüljön. Ha a veszély és a megtartás lehetőségét az eddigiekben megláttuk, akkor tulajdonképpen a legnagyobbat nyertük meg magunknak, ami az igehirdető munkáját elősegítheti, de egyben a legnehezebbé is teszi. Tudniillik ekkor kénytelen-kellelten, vagy pedig örvendező eszméléssel rákényszerülünk, reakényszerít maga az Isten annak a belátására, hogy nekünk *semmi hatalmunk* nincs a circulus veritatis megindítására, a hallgatónak az egzisztenciális döntésbe való állítására, mert Isten szabadon rendelkező Isten. Ez a bizonyos circulus éppen circulus *veritatis*, az igazság köre, ahol tehát maga az Igazság, maga Isten indul el az ember felé, fedi fel magát az Igaz-ságot, ami felett az ember nem rendelkezhetik, az igehirdető sem, még akkor sem, sőt éppen akkor nem, amikor tudja, hogy mit jelent az egzisztenciális döntés a relatívvel szemben. Ha azonban nem rendelkezünk felette, szolgálhatjuk-e? Igen, ez a mi igazi kérdésünk. Sőt továbbmenve kérdezzük: *szabad-e* nekünk szolgálunk? Amikor erre a kérdésre örvendező igen-t felelünk, akkor ezt azért tehetjük meg, mert ezt a szolgálatot Isten nemcsak megen-gedte, hanem egyenesen elrendelte: „Elmenvén e széles világra, hirdessétek az evangéliumot minden teremtsnek.” Ez az evangélium a Jézus Krisztus. Őt magát nem látjuk, de a Szentírásban Róla kapunk bizonyágtételt. Ezt a bizonyágtételt kell nekünk továbbadnunk. Nekünk mégis van egy pontunk, ahol az igehirdetésben megvethetjük a lábunkat, ahol előkészíthetjük az exis-tenciális döntést, amely ha bekövetkezik, akkor csak ezen keresztül következik be és ez a pont: a *Szentírás bizonyágtételén* alapuló bizonyágtétel az ige-hirdetésben. Ez az a pont, ahol mi a magával szabadon rendelkező Isten

existenciális döntését szolgálhatjuk, mert erre a szolgálatra parancsot kaptunk. Ez a szolgálat pedig abban áll, hogy továbbadjuk a kijelentésről szóló bizonyosságtételt. Nekünk, mint igehirdetőknek kettős feladatunk van: 1. megérteni azt, amit a Szentírás mond és úgy megérteni, mint Isten üzenetét, 2. megismerni a ma és itt élő embert, de mint olyant, akinek éppen a „mai” és „itteni” voltára nézve az evangéliumvak üzenete van és ezt az üzenetet át is adni.

A Szentírást mi akkor értjük meg, amikor, mint Isten szavát tudjuk és akarjuk olvasni, amikor nem olvasunk bele valamit, ami nekünk éppen tetszetős, amit a hallgató egy bizonyos relatív ismerete alapján posztuláltunk, hanem *leolvassuk* (Thurneysen) azt, ami már adva van. Nem mi adjuk, vagy magyarázzuk bele a Szentírás központi tartalmát, hanem csupán *felfedezzük* azt, amit Isten nekünk ott ízen. Ne akarjunk tehát mi értéksort kiolvasni belőle, ne szellemesítsük el textusaink tartalmát, ne pároljunk ki belőle princípiumokat, melyeket azután „alkalmazunk” a hívekre, hanem engedjük magunkhoz és hallgatóinkhoz szólni a maga sokszor vaskos nyíltságával azt, ami ott van. Minekünk exegesiszt kell végeznünk, de valóban exegesiszt, mely a textus minden körülménye között az Isten kijelentéséről való bizonyosságtétellel szemben alázattal kezeli. Minekünk a textust azok között a körülmények között kell néznünk, amelyekben előállott, de a nagy veszély akkor állott be, amikor a legfontosabb körülményt hagyjuk figyelmen kívül, t. i., hogy azon a helyen Isten szólt. Hogy a textus éppen azok között a körülmények között jelent meg, hogy egyáltalában vannak „körülmények”, ez azért van, mert pontosan *ott* volt mondanivalója Istennek és hogy *ott* éppen *Istennek* volt mondanivalója. Amennyire elengedhetetlen a textus, vagyis a Szentírás történeti ismerete, éppen annyira nem állhat ez az ismeret önmagában, hanem csupán a kegyelmes, igazságos Istenre való útalással, úgy, amint ez a kegyelem és igazság a Jézus Krisztusban megjelent. Elfogulatlanul, illetve Isten iránti elfogultsággal olvasni a Szentírást, benne a textust, ez vezet a Szentírás igazi megértéséhez. Mi azonban nem állunk magunkban, mert hitvallásunk van, amely nem előre kigondolt emberi elvek szerint rendeződött el, hanem a Szentlélek által a Szentírásra keresztül adományozott hit gyümölcse. Ezzel a kezünkben olvassuk a Szentírást és hirdetjük annak alapján az Igét, azaz a leolvasott üzenetet a mai embernek átadjuk.

Ha ez az üzenet sokszor kemény, sokszor megbotránykoztató, sokszor megítélője lesz annak a várakozásnak, amellyel a hallgató az Igét el akarja fogadni, mégis ez lesz az igazi szeretet haligatóságunkkal szemben, ha az Igét a maga igazán helyesen megértett keménységében továbbadjuk, mert hiszen akkor maga Isten lesz kemény és megítélő, aki azonban éppen ítéletében szerető, kegyelmes Isten és aki csak azért kemény, mert nem lehet más a bűnös, Isten ellen lázadó emberrel szemben, aki nem önmagától kemény, hanem azért, mert felfedi az embert önmaga előtt. Ez a felfedés azonban annak a jele, hogy Isten nem akarja elveszteni az embert, hanem az ember önmagára való eszméltetésével rákényszeríteni a mélységben levő embert minden más megtartástól az egyedüli, a kegyelmes Isten megtartására. Ezt a sokszor kemény üzenetet alkalmazni, hozzáegyeztetni az emberhez, mindig szeretlenség, mert megalkuvás Istennel szemben, meghamisítása Isten üzenetének, tehát elzárása az Isten szeretetének, elhallgattatása annak a szónak, amely egyedül a szeretet szava. Érthetően és csak azt átadni, amit Isten üzen, ez a szeretet legnagyobb teljesítménye az igehirdető részéről.

Amikor a hitvallást említettük, mint amelynek útalásai mellett olvassuk a Szentírást, ki kell jelentenünk, hogy a legfényesebben és a legreformátoriban megírt hitvallás sem tudja velünk a Szentírást úgy olvastatni, hogy abban tényleg Isten bennünket megszólító szavát halljuk, mert ekkor már az existenciális döntést magát idéztük volna mi magunk elő, mely a Szentlélek munkája lehet csupán. Mi mindebben csak felkészülhetünk. De nekünk Isten ígérete adatott, hogy Ő velünk van és velünk lesz minden időben. Ez az alapja a mi várakozásteljes bizalmunknak. Ez a várakozás azonban imádságban történik és ott, ahova Isten állított bennünket igehirdetőket, ahol várhatjuk, hogy Isten újból kijelenti magát, a Szentírás bizonyosságtételén keresztül. Itt kell

nekünk állanunk, a Szentírásnak valóban, mint Szentírásnak való tanulmányozásában, ahol emberi szavakat olvasunk, de ahol reméljük, hogy Isten a mi számunkra is a saját szavául érteti meg az emberi szavakat, ahol üzenetet akarunk átvenni, melyet szolgálatosan tovább akarunk adni. A Szentírást hitvallásunkkal a kezünkben azzal a *törekvéssel* olvassuk, hogy semmi egyebet, mint Isten szavát akarjuk benne hallani és azzal a *reménységgel*, hogy meg is fogjuk hallani. Egyedül ennyiben készülhetünk fel, hogy Isten bennünket és az ígéretés hallgatóit is egzisztenciális döntésbe állít. De erre a *törekvésre*, erre a *reménységre* csak az *imádkozás* vezet el bennünket. Ezért igaz, hogy a Szentírást csak imádkozva lehet olvasni, ha igazán akarjuk olvasni, ezért igaz, hogy az ígéretés tevékenység emberi alapja az imádkozás.

Basel, 1938 március hava.

Kozma Tibor.

Cikkemnél útalok arra, hogy egyes részeket felhasználtam Barth Károly professzornak az 1937–38, Winter-Semester-en, Baselen tartott egyetemi előadásainak gondolatmenetéből irányításul.

Kanaáni nyelv és modern exegézis.

Dr. P. Carnegie Simpson, az egyháztörténelem professzora a cambridge-i Westminster-College-ben, „Az evangéliumi katolikus egyház” című könyvében a többek közt ezeket írja: „Az egyik nyilvánvaló oka annak, hogy miért nem férköznek az egyház dogmatikai tételei a modern gondolkozáshoz az, hogy igen sokszor olyan kategóriákkal és terminusokkal vannak kifejezve, amelyek a mai ember gondolkodás- és beszédmódja előtt nemcsak idegen-szerűek, hanem egyenesen érthetetlenek. Ez több, mint a nyelvbeli kifejezés dolga. Ez az igazság el- vagy el nem fogadásának a dolga. Mi másként nem sajátíthatunk el valamely igazságot, csakis a magunk módja szerint és a magunk módja az a mód, amelyen mi magunk gondolkodunk és beszélünk. A hitvallások és káték gondolatformái és terminológiája szükségszerűek lehetnek és alkalmasok a maguk idejében, de szinte leküzdhetetlenül nehezzé teszük annak megértését a más értelmi kifejezésekhez szokott modern gondolkodás számára. Egy élő egyház minden korban képes kell legyen arra, hogy azt, amit hisz, olyan módon fejezze ki, amelyet kora megérteni képes és nem szabad, hogy olyan terminusoknak *de fide* elfogadását követelje, amelyek elavultak.” Ez az igazság jutott eszembe, amikor a konfirmándusok előkészítése rendjén a Heidelbergi Káté 46 ik kérdésére adott felelet tárgyalása alkalmával azt igyekeztem konfirmándusaimnak megmagyarázni, hogy mit kell érteni ez alatt a kifejezés alatt, hogy: „Isten ingyen kegyelméből nekem ajándékozza és tulajdonítja a Krisztusnak tökéletes elégtételét, igazságát, szentségét... de csak úgy, ha e jótéteményeket hívő szívvel elfogadom”; és a 47-ik kérdésre adott feleletből a következő tételt: „Isten előtt az én igazságom egyedül a Krisztus elégtétele, igazsága és szentsége, amit én másként el nem fogadhatok, csupán hit által.” Amilyen világosnak és önként értetődőnek tetszenek ezek a tételek az öntudatos evangéliumi keresztyén hívő lélek, vagy még inkább a theologiailag képzett és iskolázott értelem előtt, ép oly nehezen érthető és homályos marad az előtt, a Szentlélek által még „újja nem született” és még meg nem világosított lélek, avagy az olyan ember előtt, aki hijával van a megfelelő theologiai iskolázottságnak. A konfirmációra való előkészítés rendjén ugyanis minden igyekezetemmel arra törekedtem, hogy konfirmándusaimnak az egyes feleletek eszmei tartalmának lényegét úgy megmagyarázzam, hogy azok azt teljesen meg-

érve, kutató kérdéseimre azt a saját szavaikkal meg tudhassák magyarázni. Amikor tehát fenti kérdések válaszainak kikérdezése rendjén azt a kérdést vetettem fel, hogy hogyan értik ők azt, hogy Isten nekem ajándékozza a Krisztus igazságát? — amire mélységes hallgatás volt a válasz — és azután önmagamot helyükbe képzelve, azt kérdeztem magamtól, hogy vajjon én mit tudnék erre felelni, theologiai képzettség és a Szentlélek belső megvilágítása nélkül most a konfirmándusok között? ekkor döbbsentem arra rá, hogy itt valami gyökeresebb tolmácsolásra és megértésre van szükség, mint aminőt egyszerű beszédértelemgyakorlati módszerrel nyújtani lehet, mert hogyha minden szó értelmét külön-külön ismerik is (pedig a falusi iskolás gyermekek között igen gyakori eset, hogy közismertnek szavaknak, mint pld.: hála, kezes, zálog, váltság stb. tulajdonképeni értelme és fogalmai hiányoznak náluk), még akkor is rejtve marad előttük az egész mondatnak tulajdonképeni eszmei lényege és dogmatikai jelentése. Az okát kutatva ennek rájöttem, hogy a H. K.-ba az apostoli levelek páli terminológiája lett átvéve, amelyek viszont az akkori római kultúrperiodus legelvontabb eszmei fogalmai: római jogi fogalmak hasonlat vagy példázatképeni megafonikus alkalmazásán alapult, amint arra már Brunner is utalt, amikor a jogi fogalmaknak a vallásiak fölött való előnyét fejtegeti és indokolja azzal, „hogy azokban a törvény nemcsak mint tisztán logikai eszmei rendezővel, hanem egyben eszményi élelhatalom van megjelölve. A törvény pedig hatalom a valóság fölött . . .“ „Ezért játszanak épen a bibliai nyelvezetben a jogászai fogalmak olyan nagy szerepet az újtestamentumban épúgy, mint az ószövetségben, a Jézus szinoptikus beszédeiben épúgy, mint Pálnál és Jánosnál.“ (Brunner E. Der Mittler. II. Aufl. 471 old.)

Ez a páli terminológia a főalkatrésze a vallási fogalmak ama kifejezési módjának, amelyet a pietizmus „kanaáni nyelv“-nek nevezett el, amely kifejezés alatt nem valami földrajzi értelemben vett ókori keleti nyelv értendő, hanem bizonyos biblikus kifejezéseknek és szólásmódoknak vallási fogalmak megjelölésére szolgáló következetes alkalmazása és használata. E kanaáni nyelv ismertető jele volt sokszor egymással első ízben találkozó hívő keresztyéneknek, jóllehet igen sok esetben megtévesztő hamasítványa is lehetett épen nem szent célú és érdekű krisztustüvéreknek (krisztemporoi.)

Tagadhatatlan, hogy a kanaáni nyelv kifejezéseinek és szólásmódjainak használata sok esetben előnyös bizonyos vallási fogalmak könnyű megértetése szempontjából olyanok előtt, akik azt megértik, úgy, hogy bizonyos fejlettebb hitéletű közösségekben, kongeniális tagokból álló bibliakörökben minden hátrány nélkül lehet kanaáni nyelven kifejezett dogmatikai tételekkel építő tanítást nyújtani, azonban ezek az esetek mai meglehetősen kezdetleges fejlettségű egyházi viszonyaink között csak ritka kivételek lehetnek. Konfirmációi oktatásban azonban *a lmine* ki van zárva, hogy

kanaáni nyelvű kifejezésmódokat minden további magyarázat nélkül taníttassunk be a konfirmándusokkal, ha csak azt nem akarjuk velük elérni, hogy: hallván halljanak és ne értsenek; és látván lássanak és ne ismerjenek“, ami pedig semmiképpen sem lehet konfirmációi előkészítésünk didaktikai célja.

Attól fogva, hogy világosan tudatára jöttem annak, hogy a H. K.-ban a kanaáni nyelv kifejezései a közönséges beszéd szólásformáival szorosan összekeverve váltakoznak, világossá lett előttem a feladat is, hogy e kanaáni kifejezésmódokat a lehető legegyszerűbb és legérthetőbb módon igyekezzem megmagyarázni és érthetővé tenni. An amilyen egyszerűnek látszott, époly nehézne bizonyult annak gyakorlati kivitele, úgy, hogy öszintén megvallva, jóllehet Idvezítőnk példáját követve, én is minden magyarázat után megkérdeztem konfirmandusaimat, hogy „Megértettétek-e mindezeket?“ és feleletül is azt kaptam, hogy: „Megértettük!“ — még sem vagyok teljes bizonyos benne, hogy vajjon úgy megértették-e tanításomat és magyarázataimat, ahogyan én azt óhajtanám, t. i.: nemcsak értelmileg, hanem *érzelmileg* is, ami alatt azt értem, hogy a megigazulás és üdvözülés nagy tényei és igazságai ne csupán kívülről szemlélt értelmet gyönyörködtető igazságokként álljanak előttünk, hanem belső szívbéli béke, megnyugvás és hálaadás érzelmeit is váltsák ki belőlük Idvezítő Istenük iránt. Nagyon jól tudom, hogy bármely keresztyén tanítás emez „érzelmi“ hatásának kiváltása nem egyedül, sőt nem is főképen a katekhéta tanító magyarázatának eredménye, hanem abban — hogy itt is egy kanaáni szólamot használjak —: *a Lélek rejtett munkája* érvényesül. Hogy miben áll a Léleknek ez a misztikus hatása? ennek a számunkra transzcendens folyamatnak földerítésére a theologia, szorosabban a vallásfilozófia metafizikája volna hivatva, ha ugyan a mai theológiának és vallásfilozófiának volna metafizikája, amifől sajnos még nagyon távol áll. Minthogy azonban a vallásantításban általában és a kátétanításban különösen a tanító elsődrendű feladata kell legyen az isteni kijelentés igazságairól, amelynek belső meglátására a növendékek még nem képesek, mégis valamelyes adaequat fogalmakat nyújtani, amelyeket értelmükkel valamennyire mégis csak megragadni képesek legyenek, ebben a törekvésében a tanító nem élhet olyan kiegészítőül fölkinálkozó szavak és kifejezések betanításával, amelyekről már Göthe megmondta, hogy: „den wo Begriffe fehlen, da stellt ein Wort zur rechten Zeit sich ein.“

Ilyen körülmények között az isteni gondviselés vezetését láttam meg abban, hogy Swedenborg theológiájának tanulmányozása rendén sikerült megtalálnom azt a kulcsot, amelynek segítségével a biblikus kifejezésmódok helyes értelme következetesen megállapítható és ez alapon a szentírás és annak nyomán a H. K. kanaáni nyelvű kifejezései kielégítően észszerű megoldást nyernek.

Swedenborg egyik legmélyebb értelmű tanítása ugyanis a correspondentia-tan, amelyet magyarul a megfelelőségek tanának nevez-

hetnénk. Megfelelőség alatt érteni kívánjuk ugyanis azt a szoros kapcsolatot, amely valamely elvont fogalom és azt a szemléltető jelkép, szimbólum között fönnáll és a szentírásban következetesen alkalmazva annak mélyebb elrejtett szellemi értelmét tárja föl. Minden szimbólum tehát correspondentia, vagyis megfelelés áll fönn a metaforák és példázatok és azoknak szellemi értelme között. Az Úr Jézus példázatainak elvont szellemi jelentését igen kevesen értették meg kortársai közül. A nagy tömeghez tartozók legtöbbször látván nem láttak és hallván nem értettek (Mat. 13, 13.), sőt még a tanítványok is magyarázatra szorultak az Isten országáról szóló példázatok értelmét illetőleg (Mat. 13, 16.) Most már ha jól megdöngöljük, világossá kell előtűnünk a krisztusi kijelentésben a példázat alkalmazásának célja és szükségessége váljék. Az isteni kijelentés magasztos elvont szellemi fogalmai az ókori ember érzéki és korlátolt értelmisége által nem voltak megérthetők, azért szükség volt érzéki képekkel teljes példázatokban és hasonlatokban kijelenteni. Ámde a hasonlat és példázat metafora és minden más szimbólum nemcsak megvilágít, hanem egyúttal el is rejt. Elrejtíti a mélyebb jelentést és azok előtt a primitív érzéki felfogású és gondolkodású emberek előtt, akik még szellemileg nincsenek odafejlődve, hogy az elvont igazságokat megláthassák és értékelhessék. Ezek azok, akiknek „nem adatott meg“ (Mát. 13, 11.), hogy a mennyek országának titkait megérthessék, viszont föltárja és megláttatja azokkal, akik azokat az igazságokat legalább némi részben fölismerni képesek és megbecsülve, elismerve életükben gyakorlatilag érvényesíteni képesek és képesek. A „mennyek országának titkait“ képező szellemi igazságok ugyanis elsősorban nem az értelmi síkban, hanem az érzelmi ponton világosodnak meg. Ezeknek értelmi bekapcsolása és az ész által való rendszerbeszövése már másodlagos mozzanat. Ez az értelmi, fogalmi, logikai munka azonban mindig többé-kevésbé tökéletlen és csak viszonylagos világossággal szemlélteti a mögötte rejlő transcendens valóságot. A tökéletlenség foka azonban nem állandó, hanem folyton változó az emberiség értelmi fejlettségének fokához mérten. Maga az igazság és annak meglátása nem változik, de annak fogalmi kifejezése folyton tökéletesedik, fejlődik és világosodik. Például Plátó több ezer évvel ezelőtt olyan igazságokat látott meg és fejezett ki a maga korának fogalmi nyelvezetével, amelyet még ma is sok ezer ember közül egy, ha meglátni képes. Azonban az, amit a mai ember meglátott, azt összehasonlíthatatlanul szabatosabban és világosabban képes kifejezni, mint azokkal a fogalmakkal és kifejezésekkel, amelyek Plátónak és kortársainak rendelkezésére állottak. Az emberiség értelmiségének fogalmi kifejezője: a nyelv is alá van vevve a fejlődés egyetemes világtörvényének és az ember szellemiségével párhuzamosan fejlődik és tökéletesedik. Ébből az adott helyzetből adódik a theologus számára az a feladat, hogy az isteni élet szellemi behatásait öntudatosítva az értelmi logikai ítéletekben is kifejezésre juttassa és helyes következtetés révén az

igazságok rendszeres (szisztématikus) láncolatába belefűzze.

Ez a főlatat, mint ahogy az előzőkből következik, nem végezhető el egyszer s mindenkorra. Az ókori egyházatyák a maguk korának színvonalához mértén¹ végezték el ezt a főlatatot, amely azonban újabb főlatat volt a reformátorok számára. Csak utalok itt arra a fejlődésre, amelyen az augusztinuszi dogmatika Lutheren és Kálvinon keresztül átment. A Heidelbergi Káté a maga korában páratlan remekmű volt, amelynek igazságereje még ma is érzeteli hatását, de nem lehetünk elvakultak annak meglátásában, hogy nem egy jogászi fogalom, kép és hasonlat, amely által a rejtett isteni igazságot kifejezni igyekezett, ma igen könnyen téves és az Úr Jézus evangéliumi kijelentéseivel nem teljesen megegyező dogmatikai következtetésekre vezetheti azt, aki következetesen végig gondolja mindazokat a tételeket, amelyek belőle levezethetők. Ezen nem is csodálkozhatunk, hiszen egyedül Isten ígéje örökérvényűen tökéletes és hibátlan, a Heidelbergi Káté pedig bármennyire szorosán igyekszik is az ígéhez simulni, mégis csak emberi mű és mint ilyen tökéletlen. Ez a tökéletlenség úgylehet századokon át nem érezte hátrányos hatását, sőt egyáltalán föl sem tűnt tökéletlenségnek vagy fogyatékoságnak. Ma azonban az egyre szaporodó H. K. kommentárok és magyarázatok mutatják, hogy annak a mai értelmiség számára inkább megfelelő módon való értelmezése és magyarázata, sőt olyik helyen korrekciója is szükségessé válik, ha továbbra is betölteni kívánjuk vele azt a fontos szerepet,² amelyet egyházi életünk szellemi vezetőinek egyhangú véleménye szerint betölteni a jövőben is hivatva van. Ugyanennek a hiányosságnak érzéséből erednek azok az újabban a vallásoktatás kérdésével kapcsolatosan az egyházmegyei lelkeszi értekezleteken elhangzott kívánalmak, amelyek a H. K. modern magyar nyelvre való lefordítását kívánják és sürgetik, bár ennek megtörténte sem fog sokat javítani a helyzeten. Nem pedig azért, mert az a világosabb kifejezést óhajtó vágy, mely bennök megszólalt, nem a H. K. nyelvezetének, bármily elavult legyen is az, — ami pedig sem a Nagy Károly féle régebbi, sem az 1930 évi újabb fordítás nyelvezetére egyáltalán nem áll — hanem annak az exegezisnek a megreformálásával elégíthető ki, amely vágy, bármily tudatalatti legyen is még azokban, akikben kifejezésre talált, az azóta világosabban meglátott és megismert evangéliumi igazságokkal óhajtaná a H. K. dogmatikájának tökéletlenségeit és fogyatékoságait inkább összhangba hozni. Már a reformáció korában igen helyesen megállapított tétel volt az, amely kimondotta, hogy csakis határozott és világos bibliai kijelentésekre lehet theologiai tanítást és

¹ V. ö.: „Konfesszionálizmus és Evangélium“ Református Lelkipásztor 1938 évf. 7. sz.

² V. ö.: szerzőnek „A káté fogalmi problematikájához“ című a Református Lelkipásztor c. folyóirat 1937 évi dec. 20-iki számának 358. és köv. oldalain.

tant alapozni, példázatokra, hasonlatokra és szimbolikus képekre nem. Ámde a H. K. válaszaiban a biblikus hasonlatok, ószövetségi jelképes kifejezések a páli és augusztinuszi jogi fogalmakkal annyira átszőződve állanak előttünk, hogy akár akarjuk, akár nem, arra kényszerítenek, hogy keressük a bennük mindegyre kiütköző szimbolikának a mai élet viszonylataihoz alkalmazott modern exegezisét. Nem egy embernek és nem egy kornak a munkája ez, de minden egyes gyakorlati kátémagyarázat hozzájárulhat valamivel annak a feladatnak a megvalósításához, amely elől egyházunk sem térhet ki, mert, hogy ismételten Carnegie Simpson tételét idézzem : „Egy élő egyház minden korban képes kell legyen arra, hogy azt, amit hisz olyan módon fejezz ki, amelyet kora megérteni képes és nem szabad, hogy olyan terminusoknak *de fide* elfogadását követelje, amelyek elavultak.

Dr. K. Tompa Arthur.

Megjegyzés. A fenti cikkben felvetett kérdés már régóta vitatás és gondolkodás tárgyát képezi. Részletesebb fejtegetés helyett csak a következő megjegyzéseket tesszük rá : 1. E beállításban is, mint minden ilyenben van egy bizonyos racionalista mellékiz, amely az Isten Igéje elfogadásában jelentős részt akar juttatni a fogalmi megértésnek és magyarázatnak. 2. A theologia és a hit nyelve, bár kifejezéseiben felhasználja a logikus beszéd és gondolkodás formáit, mégsem ugyanaz, mert a logikai formák mögött és alatt a hit magyarázó elve áll, tehát itt is a hit megelőzi az értelmet. 3. A hitvallás nem Ige ugyan s azzal sem tartalmában, sem tekintélyében nem azonosítható, de a H. K. ma teljesen megfelel annak, ahogyan egyházunk értelme Isten Igéje magyarázatáról szól s kifejezései tulajdonképen mind a biblia kifejezései, tehát megértésük a biblia megértésével jár együtt. 4. Nem a káté magyarázata az első, hanem a biblia magyarázata. Nem a káté segít a biblia megéléséhez, hanem az Isten Igéje hallása és ismerete képezi az alapot, amelyen a hitvallásnak, mint rendszernek elfogadása felépülhet.

Szerk.

„A Református Keresztyén Imádságos Könyve“

cím alatt mintegy 25 ív terjedelemben jelent meg *Vásárhelyi* János püspök imádságos könyve. A könyv hétköznapi, alkalmi imádságokat, elmélkedéseket és a Kálvin műveiből vett gondolatokat és szemelvényeket tartalmaz. Tájékoztatásul közöljük a könyv előszavát. Az előszó mutatja a könyv szellemét és célját.

„ELŐSZÓ. A legszentebb iskolában tanultam meg imádkozni. Engem éveken át betegeskedő édesanyám tanított meg imádkozni. Testvéreim korán haltak meg és csak én maradtam meg édesanyám mellett, mint az ő egyetlen vigasztalása és reménysége. Sokszor ültem, mint elemista gyermek, órákon keresztül édesanyám ágya mellett és imádságokat olvastam fel neki Tompa Mihály Olajág című imádságos könyvéből, amelyet házasságuk alkalmával édesapám ajándékozott édesanyámnak. Együtt, saját szavainkkal is sokszor imádkoztunk.

Korán kezdtem imádságokat írni. Az első imádságot ötödik gimnázista koromban írtam és mondtam el falusi templomunkban. Ettől kezdve gyakran írtam imádságot. Elsőéves theologus koromban addig írt imádságaimat egy füzetben letisztázva, névnap ajándéku adtam édesapámnak. Theologus korom óta több imádságom jelent meg nyomtatásban, míg végül lelkesítő szolgálatom ideje alatt írt imádságaimat: „Az Úr színe előtt. Református lelkipásztor imakönyve“ címen külön kötetben adtam ki.

Miért mondom el ez emlékezéseket? Azért, hogy feltárjam e most megjelenő imádságos könyvem kiadásának indokát. Milyen célt kívánok szolgálni ez imakönyvvel? Mint az imádság gyakorlásában jártasabb testvér kívánok odaülni református testvéreim mellé és akkor, amikor saját érzéseik Isten elé vitelére nehezen találják meg az alkalmas szót, imakönyvvel segítségükre óhajtok lenni. Az útát kívánom mutatni, az imádságnak Isten felé vezető útjait. Ennyi szolgálatot tud tenni a hívő ember Istent kereső testvéreknek. A többi azután a Szentlélek Isten ajándéka, aki véghez viszi a nagy csodát, megcselekszi, hogy a békeesség után vágyakozó lélek találkozhat és megnyugodhat jóságos Istenében, nyerhet Istentől kegyelmet kegyelemre.

Azzal az imádságos óhajttal bocsájtom útjára ezt az én nékem legkedvesebb könyvemet, hogy Isten Szentlélek e könyv minden olvasóját részéltse e legdrágább ajándékban.

Üdv az olvasóknak! Az Úrnak 1938. évében. Pütkösd havában.

Vásárhelyi János, püspök.“

A könyvre felhívjuk olvasóink figyelmét. Megrendelhető az Erd. Református Egyházkerület Iratterjesztése (Cluj, Str. Bratianu 51.) vagy a Minerva Könyvkiadóvállalat (Cluj, Str. Baron L. Pop 5.) útján. Ára fekete egészvászon kötésben 80 Lei, színes egészvászonkötésben 90 Lei.

A Kláltó Szó könyvei:

1. sz. **A mi egyházunk.** Irták: Biró Sándor, Borbáth Dániel, dr. Imre Lajos, László Dezső, dr. Tavasz Sándor és Zágony Anna. 88 oldal. Ára 18 Lei.

E könyv tartalma: I. *Amit mindenkinek tudnia kell egyházunkról*
1. Az egyház Krisztus teste. 2. Egyházunk hitvallása. 3. Miben különbözik a mi egyházunk a többi egyházaktól. 4. Egyházunk alkotmánya. 5. Egyházunk hatóságai. 6. Egyházunk statisztikája. 7. Az ardeali református egyház kialakulása

II. *Az ardeali ref. egyház iskolái.* a) Elemi iskolák. b) Középfiskolák. c) Főiskolák.

III. *Szeretetintézményeink.* 1. Diakonissza intézetünk és kórháza. 2. Árvaházunk. 3. Aggmenházaink. 4. Szeretetházaink

IV. *Egyházunk missziói munkái.* 1. Egyházunk belmissziói munkái. 2. Az IKE munkája. 3. Az ardeali ref. Leányszövetség. 4. Nőszövetségi munka. 5. A férfiszövetségekről. 6. Iratterjesztéseink. 7. Sáfársági mozgalom. 8. Egyházunk külmissziói munkája.

V. *Egyéb egyházi munkák.* 1. Egyházunk időszaki sajtója. 2. A Károli Gáspár Társaság.

2. sz. **Egészségügyi Tanácsadó.** Az ardeali magyar nép számára. Irta: dr. Jancsó Béla. 66 oldal. Ára 10 Lei

3. sz. **Szórványainkról.** Irták: Földes Károly, Gergely Ferenc, Horváth Jenő, Kovács Pál, Sass Kálmán és Szigethy Béla. 148 oldal. Ára 28 Lei.

E könyv tartalma: 1. A szórványkérdés hunedoarai szemmel. 2. A ciucmegeyi ref. diaszpóramisszióról. 3. A regáti misszió. 4. A királyhágómelléki ref. egyházkerület szórványai. 5. A mezősegi szórványok. 6. A megoldott kévék. A nagysajói egyházmegeye szórványai.

4. sz. **Két tűz között.** A református egyház a modern magyar irodalom tükrében. Irta: László Dezső. 48 oldal. Ára 14 Lei.

5. sz. **Isten Igéjének szolgálata.** Irta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 Lei.

6. sz. **A Reformáció mint döntés.** Irta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 Lei.

7. sz. **Isten akarata és a mi kívánságaink.** Irta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 L.

8. sz. **A református tan, annak lényege és feladata.** Irta: Barth Károly. Fordította: M. Nagy Ottó. Ára: 18 Lei.

Megrendelhetők az „Ifjú” kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia

DR. IMRE LAJOS:

Hivatás és élet.

Ez a nagy hittel és hivatással megírt, harminchat tanulmányt, prédikációt és előadást tartalmazó könyv nem hiányozhatik senkinek az asztaláról, aki a modern hitélet kérdéseivel foglalkozik, de egyben azoknak könyvtárából sem, akik vezérlő erőt akarnak méríteni maguknak az élet útvesztőjéhez.

Ára 150 Lei. A pénz előzetes beküldése mellett portómentesen küldi a Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Könyvosztálya, Cluj, Strada Baron L. Pop 5.

LÁSZLÓ DEZSŐ:

Az anyaszentegyház élete és szolgálata

A kb. 180 oldalas könyv tartalmazni fogja: 1. Theologiai alapvetés. 2. Az egyházzól. 3. Az egyház munkáiról (az igehirdetés, szeretetszolgálat, egyházi felgyelmezés, egyházkormányzás, az egyház theologiai munkája). 4. Az egyház munkásairól. 5. A gyakorlati theologia alapkérdéseiről. — Előfizetési ára az összeg előzetes beküldése esetén 90 Lei. Utánvétellel sokkal drágább.

A csendes óra és családi áhitat könyve az 1938. évre

A minden napra szóló igemagyarázatokat és imádságokat református népünk minden rétege használhatja.

A 380 oldalas könyv ára izléses kiállításban 28 Lei.

Leszakíthatós bibliai tömbnaptár

az 1938. évre. — A minden napra igemagyarázatot, imádságot és éneket tartalmazó tömbnaptár falra akasztható, vagy íróasztalra állítható, művészi kivitelű kemény hátlappal 48 Lei.

Dr. R a v a s z L á s z l ó:

Hit és engedelmesség

Prédikációk, beszédek, cikkek, előadások. 350 oldal. Ára 180 Lei.

Hazafelé.

Elmélkedések és imádságok nők számára. Finom indiai papíron előállítva ára: 200 Lei.

Zengjen hálaének

A VII-ik bővített kiadás tartalmazza a régi énekeken kívül a pályadíjat nyert IKE indulót, valamint 25 újabb éneket. Ára 10 L.

Megrendelhetők az „Ifjú” kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theol.